การบริหารจัดการนวัตกรรมเชิงพุทธ

Buddhist Innovation Management

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เมธารัตน์ จันตะนี
รองศาสตราจารย์ ดร.อภินันท์ จันตะนี

สำนักปัญญาประดิษฐ์เชิงนวัตกรรม
พุทธศักราช 2569

คำนำ

หนังสือเรื่อง “**การบริหารจัดการนวัตกรรมเชิงพุทธ**” เล่มนี้จัดทำขึ้นเพื่อศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์องค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการนวัตกรรมสมัยใหม่ โดยบูรณาการหลักการบริหารจัดการเข้ากับหลักพุทธธรรม เพื่อพัฒนานวัตกรรมที่มีประสิทธิภาพ ควบคู่กับคุณธรรม จริยธรรม ความรับผิดชอบต่อสังคม และความยั่งยืน เนื้อหาครอบคลุมการจัดการกระบวนการนวัตกรรม การผลิต การตลาด เทคโนโลยีดิจิทัล การสื่อสาร โซ่อุปทาน และปัญญาประดิษฐ์ ตลอดจนการประยุกต์หลักปฏิจจสมุปบาทในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของเหตุปัจจัย หลักอริยสัจสี่ในการค้นหาปัญหา วิเคราะห์สาเหตุ และกำหนดแนวทางแก้ไข รวมถึงหลักโพธิปักขิยธรรมในการพัฒนาสติ ความเพียร สมาธิ และปัญญา เพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการอย่างมีเหตุผล รอบคอบ และไม่เบียดเบียนผู้อื่น หนังสือยังให้ความสำคัญกับการกำหนดนโยบาย การวางแผน การจัดองค์การ การประสานงาน การควบคุม และการประเมินผล เพื่อยกระดับคุณภาพการดำเนินงาน ลดความเสี่ยง เพิ่มประสิทธิภาพ และสร้างความสามารถในการแข่งขันอย่างมีจริยธรรม โดยมุ่งเชื่อมโยงองค์ความรู้ทางทฤษฎีกับการปฏิบัติจริงในองค์การภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน เพื่อให้ผู้บริหาร นักวิชาการ นักศึกษา และผู้ประกอบการสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาองค์การและเศรษฐกิจยุคดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์ พร้อมสร้างสมดุลระหว่างความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ คุณภาพชีวิต และสิ่งแวดล้อม อันนำไปสู่การสร้างคุณค่า ลดความทุกข์ เพิ่มความสุข และพัฒนาสังคมอย่างมั่นคงและยั่งยืน

ในการนี้ ผู้เขียนขอขอบพระคุณคณาจารย์ นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายที่มีส่วนสนับสนุนองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ต่อการจัดทำหนังสือเล่มนี้ หากหนังสือมีข้อบกพร่องหรือข้อจำกัดประการใด ผู้เขียนยินดีรับข้อเสนอแนะเพื่อนำไปปรับปรุงและพัฒนาให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นในโอกาสต่อไป และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือ “การบริหารจัดการนวัตกรรมเชิงพุทธ” จะเป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมการพัฒนาความรู้ทางการบริหารจัดการนวัตกรรมที่ตั้งอยู่บนฐานด้านปัญญา คุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างยั่งยืน

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เมธารัตน์ จันตะนี)
สำนักปัญญาประดิษฐ์เชิงนวัตกรรม
มูลนิธิแสงสีวิชาการ พ.ศ.2569

สารบัญ

บทที่ 1 ความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมเชิงพุทธ **หน้า**

1.1 เรียนรู้ความทุกข์ค้นหาเหตุสร้างปัญญาด้วยตนเอง..... 6
1.2 อธิบายธรรมให้ชัดเจนเข้าใจง่ายผ่านสื่อดิจิทัล..... 12
1.3 สร้างศรัทธาชวนปฏิบัติด้วยเหตุผลและความเข้าใจจริง..... 17
1.4 กระตุ้นความเพียรเสริมกำลังใจให้เรียนรู้และพัฒนาตนเองต่อเนื่อง..... 23
1.5 สรุปองค์ความรู้เป็น Model..... 29
1.6 สรุปองค์ความรู้..... 29

บทที่ 2 การจัดการกระบวนการนวัตกรรม

2.1 สำรวจปัญหาค้นหาโอกาสสร้างแนวคิดนวัตกรรมใหม่อย่างเป็นระบบ..... 32
2.2 ออกแบบพัฒนาต้นแบบทดลองใช้ปรับปรุงนวัตกรรมให้เหมาะสมกับผู้ใช้จริง..... 37
2.3 ประเมินความเสี่ยงกำหนดมาตรการควบคุมและสร้างความรับผิดชอบร่วมกันในองค์กร..... 42
2.4 วางแผนนำนวัตกรรมสู่ตลาดสร้างคุณค่าและความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืน..... 47
2.5 ติดตามประเมินผลเรียนรู้ปรับปรุงและพัฒนานวัตกรรมอย่างต่อเนื่องเพื่อความยั่งยืน..... 52
2.6 สรุปองค์ความรู้เป็น Model..... 57

บทที่ 3 การจัดการนวัตกรรมการผลิต

3.1 วางแผนการผลิตด้วยข้อมูลเทคโนโลยีและปัญญาประดิษฐ์อย่างเป็นระบบ..... 60
3.2 พัฒนากระบวนการผลิตอัจฉริยะเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่..... 64
3.3 ควบคุมคุณภาพสินค้าและบริการด้วยระบบตรวจสอบอัจฉริยะอย่างต่อเนื่อง..... 69
3.4 บริหารต้นทุนและทรัพยากรการผลิตเพื่อสร้างความคุ้มค่าอย่างยั่งยืน..... 74
3.5 สร้างความยืดหยุ่นในการผลิตและเพิ่มความสามารถแข่งขันอย่างยั่งยืน..... 80
3.6 สรุปองค์ความรู้เป็น Model..... 85

บทที่ 4 การจัดการนวัตกรรมการตลาด

4.1 สำรวจข้อมูลลูกค้าวิเคราะห์โอกาสตลาดใหม่..... 88
4.2 พัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ตอบสนองความต้องการผู้บริโภคอย่างสร้างสรรค์..... 94
4.3 กำหนดกลยุทธ์การตลาดสร้างความแตกต่างและคุณค่าให้ลูกค้า..... 99
4.4 พัฒนาช่องทางการตลาดดิจิทัลเพิ่มโอกาสเข้าถึงลูกค้าหลากหลายกลุ่มอย่างทั่วถึง..... 105
4.5 ประเมินผลการตลาดปรับปรุงนวัตกรรมสร้างความสัมพันธ์ลูกค้าอย่างยั่งยืน..... 110
4.6 สรุปองค์ความรู้เป็น Model..... 116

บทที่ 5 การจัดการนวัตกรรมเทคโนโลยีดิจิต

5.1 การวิเคราะห์ปัญหาและวางแผนจัดการนวัตกรรมเทคโนโลยีดิจิทัล..... 119
5.2 การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเพิ่มคุณค่าและประสิทธิภาพขององค์กร..... 125
5.3 การพัฒนาบุคลากรและการเรียนรู้เพื่อรองรับนวัตกรรมปัญญาประดิษฐ์..... 130
5.4 การบริหารข้อมูลดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจและสร้างนวัตกรรม..... 135
5.5 การสร้างวัฒนธรรมนวัตกรรมและพัฒนาองค์กรดิจิทัลอย่างยั่งยืน..... 140
5.6 สรุปองค์ความรู้เป็น Model..... 146

บทที่ 6 การจัดการนวัตกรรมการสื่อสาร

6.1 การวางแผนและพัฒนากลยุทธ์นวัตกรรมการสื่อสารดิจิทัล..... 149
6.2 การเลือกใช้แพลตฟอร์มและเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการสื่อสาร..... 154
6.3 การสร้างสรรค์เนื้อหาสื่อสารดิจิทัลด้วยปัญญาประดิษฐ์..... 160
6.4 การบริหารข้อมูลและประเมินผลนวัตกรรมการสื่อสาร..... 165
6.5 การสร้างวัฒนธรรมการสื่อสารและความร่วมมือในองค์กรดิจิทัล..... 170
6.6 สรุปองค์ความรู้ Model..... 175

บทที่ 7 การจัดการนวัตกรรมโซ่อุปทาน

7.1 การวางแผนและพัฒนาระบบนวัตกรรมโซ่อุปทานดิจิทัล..... 178
7.2 การพัฒนาระบบจัดซื้อและบริหารสินค้าคงคลังด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล..... 183
7.3 การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์และระบบอัจฉริยะในการขนส่งสินค้า..... 188
7.4 การสร้างความร่วมมือและระบบตรวจสอบย้อนกลับในโซ่อุปทาน..... 193
7.5 ค่าจ้าง ผลิตภาพ และการดูแลช่วงเปลี่ยนผ่านอย่างมีศักดิ์ศรี..... 198
7.6 สรุปองค์ความรู้เป็น Model..... 203

บทที่ 8 การจัดการนวัตกรรมปัญญาประดิษฐ์

8.1 การวางแผนและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยปัญญาประดิษฐ์เพื่อพัฒนาโซ่อุปทาน..... 206
8.2 การพัฒนาระบบจัดซื้อและบริหารสินค้าคงคลังด้วยปัญญาประดิษฐ์..... 211
8.3 การพัฒนาบุคลากรและการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน.... 216
8.4 การพัฒนาระบบบริการลูกค้าและการตัดสินใจด้วยปัญญาประดิษฐ์..... 221
8.5 การบริหารความปลอดภัยและพัฒนานวัตกรรมปัญญาประดิษฐ์อย่างยั่งยืน..... 226
8.6 สรุปองค์ความรู้เป็น Model..... 231

บทที่ 9 การจัดการนวัตกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรม

9.1 การกำหนดนโยบายและวางแผนนวัตกรรมบนพื้นฐานคุณธรรมจริยธรรม..... 234
9.2 การพัฒนานวัตกรรมปัญญาประดิษฐ์ด้วยความซื่อสัตย์และความรับผิดชอบ..... 238

9.3 การส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาบุคลากรให้มีคุณธรรมในการใช้นวัตกรรม..... 243
9.4 การสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งนวัตกรรมที่มีคุณธรรมและความโปร่งใส..... 248
9.5 การประเมินผลกระทบทางจริยธรรมและพัฒนานวัตกรรมอย่างยั่งยืน..... 253
9.6 สรุปองค์ความรู้เป็น Model..... 257

บทที่ 10 การจัดการนวัตกรรมเชิงปฏิจจสมุปบาท

10.1 การวิเคราะห์เหตุปัจจัยและสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในการจัดการนวัตกรรม..... 260
10.2 การพัฒนาความคิดอย่างมีเหตุผลและแบบนวัตกรรมเพื่อตอบความต้องการผู้ใช้..... 266
10.3 การปฏิบัติตามหลักคุณธรรมและพัฒนากระบวนการนวัตกรรมที่รับผิดชอบ..... 271
10.4 การพัฒนาสติปัญญาและการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อสร้างนวัตกรรมเชิงพุทธ..... 276
10.5 การสร้างความเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืนการจัดการนวัตกรรมเชิงปฏิจจสมุปบาท..... 281
10.6 สรุปองค์ความรู้เป็น Model..... 286

บทที่ 11 การจัดการนวัตกรรมเชิงอริยสัจสี่

11.1 การกำหนดและวิเคราะห์สภาพปัญหาตามหลักทุกขอริยสัจเพื่อพัฒนานวัตกรรม..... 289
11.2 การค้นหาสาเหตุและวิเคราะห์ปัจจัยของปัญหาตามหลักสมุทัยอริยสัจ..... 294
11.3 การกำหนดเป้าหมายและพัฒนาผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ตามหลักนิโรธอริยสัจ..... 300
11.4 การพัฒนากระบวนการปฏิบัติงานตามหลักมรรคอริยสัจเพื่อสร้างนวัตกรรม..... 305
11.5 การบูรณาการอริยสัจสี่เพื่อประเมินผลและพัฒนานวัตกรรมอย่างยั่งยืน..... 310
11.6 สรุปองค์ความรู้เป็น Model..... 315

บทที่ 12 การจัดการนวัตกรรมเชิงโพธิปักขิยธรรม

12.1 การพัฒนาสติและตระหนักรู้ในการบริหารจัดการนวัตกรรมตามหลักสติปัฏฐาน 4... 318
12.2 ส่งเสริมความเพียรมุ่งมั่นพัฒนานวัตกรรมตามหลักสัมมัปปธาน4 อิทธิบาท 4..... 324
12.3 พัฒนาศักยภาพบุคลากรและความเข้มแข็งขององค์กรตามหลักอินทรีย์5 พละ 5..... 329
12.4 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้และการตัดสินใจด้วยปัญญาตามหลักโพชฌงค์ 7..... 334
12.5 การบูรณาการอริยมรรคมีองค์ 8 เพื่อจัดการนวัตกรรมอย่างมีคุณธรรมและยั่งยืน.... 339
12.6 สรุปองค์ความรู้เป็น Model..... 344

บรรณานุกรม..... 347
ดัชนีค้นคำ..... 350

ประวัติและผลงานวิชาการผู้เขียน 360

บทที่ 1
ความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมเชิงพุทธ

นวัตกรรมทางพุทธศาสนา เป็นวิธีการเรียนการสอนแนวใหม่ที่เป็นเลิศของพระพุทธองค์ทรงสอนหลักความจริงในดำเนินชีวิตประจำวัน โดยเริ่มด้วยวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง จากความทุกข์ สาเหตุให้เกิดทุกข์ วิธีการดับทุกข์ และวิธีการปฏิบัติให้พ้นทุกข์ของตนเอง ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงสอนให้ตระหนักถึงคุณค่าของการเรียนรู้โดยผ่านการปฏิบัติ การสนทนาและผ่านสื่อจากธรรมชาติ สอนให้เข้าใจง่าย ชวนให้ผู้เรียนใคร่อยากเรียนรู้และปฏิบัติตามด้วยตนเอง สร้างศรัทธาและความพอใจในการเรียนรู้ จึงเป็นนวัตกรรมการสอนที่เป็นเลิศของพระพุทธเจ้า กล่าวคือพุทธวิธีการสอนแนะนำให้พุทธบริษัทได้เรียนรู้หลักคำสอนของพระพุทธองค์เป็นนวัตกรรมใหม่ โดยคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ถือว่าเป็นพุทธนวัตกรรม เช่น 1) สันทัสสนา เป็นอธิบายให้เห็นชัดเจนแจ่มแจ้งเหมือนจูงมือไปดูเห็นกับตา 2) สมาทปนา เป็นการจูงใจให้เห็นจริงด้วย ชวนให้คล้อยตาม จนต้องยอมรับและนำไปปฏิบัติ 3) สมุตเตชนา เป็นการเร้าใจให้แกล้วกล้าบังเกิดกำลังใจ ปลุกให้มีอุตสาหะแข็งขันมั่นใจว่าจะทำให้ สำเร็จได้ไม่หวั่นระย่อต่อความเหนื่อยยาก และ 4) สัมปหังสนา เป็นการชโลมใจให้แช่มชื่น

1.1 เรียนรู้ความทุกข์ค้นหาเหตุสร้างปัญญาด้วยตนเอง

นวัตกรรมทางพุทธศาสนาเป็นแนวทางการเรียนรู้ที่พระพุทธเจ้าทรงนำมาใช้ในการสั่งสอนบุคคลให้เข้าใจความจริงของชีวิต โดยเริ่มจากการพิจารณาปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเอง เรียนรู้สาเหตุของปัญหา และค้นหาวิธีแก้ไขด้วยปัญญา ตามหลักอริยสัจ 4 ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค ซึ่งเป็นหลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิตของประชาชนในสังคมไทยยุคดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ได้อย่างเหมาะสม เพราะปัจจุบันมนุษย์ต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี ข่าวสาร และสภาพแวดล้อมทางสังคมอย่างรวดเร็ว การเรียนรู้ตามแนวพุทธจึงไม่ได้มุ่งเพียงการรับข้อมูลหรือจดจำเนื้อหา แต่เน้นให้ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ และลงมือปฏิบัติด้วยตนเองจนเกิดความเข้าใจอย่างแท้จริง ตัวอย่างเช่น การใช้ปัญญาประดิษฐ์เป็นเครื่องมือช่วยตั้งคำถามเกี่ยวกับปัญหาความเครียดในการทำงาน โดยให้ผู้เรียนพิจารณาว่าความเครียดที่เกิดขึ้นมีสาเหตุจากภาระงาน ความคาดหวัง หรือความยึดมั่นถือมั่นของตนเอง จากนั้นจึงค้นหาแนวทางปรับเปลี่ยนความคิดและพฤติกรรมอย่างมีเหตุผล การเรียนรู้ลักษณะนี้สอดคล้องกับพุทธวิธีการสอนที่ให้ความสำคัญกับประสบการณ์ตรง การสนทนา การสังเกตธรรมชาติ และการฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง โดยเทคโนโลยีทำหน้าที่สนับสนุนการเรียนรู้ มิใช่ทำหน้าที่ตัดสินความจริงแทนผู้เรียน ในระดับสถานศึกษา วัด และชุมชน สามารถพัฒนาสื่อธรรมะดิจิทัลที่เปิดโอกาสให้ประชาชนศึกษาเนื้อหา ตั้งคำถาม แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และทดลองนำหลักธรรมไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้ เช่น การจัดการความขัดแย้งในครอบครัว การควบคุมอารมณ์เมื่อได้รับความคิดเห็นที่ไม่พึงพอใจบนสื่อสังคมออนไลน์ และการรู้เท่าทันความต้องการของตนเองก่อนตัดสินใจซื้อสินค้า นอกจากนี้ ผู้สอนควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสะท้อนผลจากการปฏิบัติ เพื่อให้เห็นความเปลี่ยนแปลงของความคิดและพฤติกรรมอย่างชัดเจน การพัฒนานวัตกรรมเชิงพุทธจึงควรยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างโอกาสในการเข้าถึงความรู้ และส่งเสริมให้ประชาชนสามารถพึ่งพาปัญญาของ

ตนเองได้อย่างมั่นคง อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคมไทยให้เกิดความสมดุลระหว่างความเจริญทางเทคโนโลยีกับความเจริญทางจิตใจ (พยัต วุฒิรงค์, 2562, การจัดการนวัตกรรม: ทรัพยากรองค์การแห่งการเรียนรู้และนวัตกรรม; Drucker, P. F., 2007, Management: Tasks, responsibilities, practices)

1.1.1 เรียนรู้ความทุกข์ผ่านการสำรวจปัญหาชีวิตจริงด้วยปัญญาตนเอง

การเรียนรู้ความทุกข์เป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนานวัตกรรมเชิงพุทธที่มุ่งส่งเสริมให้ประชาชนเข้าใจปัญหาชีวิตอย่างมีเหตุผล โดยประยุกต์หลักอริยสัจ 4 เป็นกระบวนการเรียนรู้และแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ในสังคมไทยยุคดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ ประชาชนต้องเผชิญความเครียดจากการทำงาน การแข่งขันทางเศรษฐกิจ ความขัดแย้งบนสื่อสังคมออนไลน์ และความคาดหวังจากการเปรียบเทียบชีวิตกับผู้อื่น การบริหารจัดการนวัตกรรมเชิงพุทธจึงควรเริ่มจากการสำรวจปัญหาที่เกิดขึ้นจริง โดยสถานศึกษา วัด และชุมชนร่วมกันพัฒนาระบบบันทึกประสบการณ์ชีวิตผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล เพื่อให้ผู้เรียนระบุความทุกข์ ความรู้สึก และสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ พร้อมใช้ปัญญาประดิษฐ์ช่วยตั้งคำถามกระตุ้นการคิดวิเคราะห์ โดยไม่ตัดสินหรือชี้นำคำตอบแทนมนุษย์ ตัวอย่างเช่น ผู้เรียนที่เกิดความเครียดจากการทำงานสามารถบันทึกเหตุการณ์และสังเกตอารมณ์ของตนเอง ก่อนพิจารณาว่าความทุกข์เกิดจากปัญหาภายนอกหรือความคาดหวังภายใน จากนั้นผู้สอนจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนประสบการณ์และฝึกสติ เพื่อส่งเสริมความเข้าใจตนเอง การดำเนินงานควรกำหนดผู้รับผิดชอบ วิธีดูแลข้อมูลส่วนบุคคล และแนวทางติดตามผลอย่างชัดเจน โดยประเมินจากความสามารถในการอธิบายปัญหา การรู้เท่าทันอารมณ์ และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในชีวิตประจำวัน กระบวนการดังกล่าวช่วยเปลี่ยนเทคโนโลยีจากเครื่องมือรับข้อมูลให้เป็นเครื่องมือส่งเสริมการเรียนรู้ตามแนวพุทธ ทำให้ประชาชนสามารถเผชิญปัญหาอย่างมีสติและพัฒนาปัญญาจากประสบการณ์ของตนเองอย่างต่อเนื่อง

1) การสำรวจความทุกข์จากประสบการณ์ชีวิตจริงอย่างมีสติและปัญญา -การบริหารจัดการนวัตกรรมเชิงพุทธควรเริ่มจากการส่งเสริมให้ประชาชนเรียนรู้ความทุกข์ผ่านการสังเกตปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน โดยใช้หลักอริยสัจ 4 เป็นแนวทางพิจารณาสภาพปัญหาอย่างมีเหตุผล ไม่ด่วนกล่าวโทษผู้อื่นหรือหลีกเลี่ยงความจริง ในสังคมไทยยุคดิจิทัล ประชาชนสามารถใช้สมุดบันทึกออนไลน์หรือแอปพลิเคชันบันทึกอารมณ์ เพื่อสำรวจความเครียด ความกังวล และความไม่พอใจที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน ตัวอย่างการปฏิบัติจริง เช่น พนักงานบริษัทที่รู้สึกเครียดจากการได้รับข้อความสั่งงานนอกเวลาทำงาน เริ่มบันทึกเหตุการณ์ ความรู้สึก และปฏิกิริยาของตนเองติดต่อกันหนึ่งสัปดาห์ แล้วทบทวนว่าความเครียดเกี่ยวข้องกับปริมาณงาน ความกลัวถูกตำหนิ หรือความคาดหวังของตนเองมากน้อยเพียงใด จากนั้นฝึกสติก่อนตอบข้อความและพูดคุยกับหัวหน้างานเพื่อกำหนดเวลาสื่อสารที่เหมาะสม โดยใช้ข้อมูลที่บันทึกไว้ประกอบการแก้ไขปัญหา การดำเนินงานลักษณะนี้ช่วยให้ผู้ปฏิบัติมองเห็นความทุกข์ตามความเป็นจริง รู้เท่าทันอารมณ์ และเริ่มพัฒนาปัญญาจากประสบการณ์ของตนเองอย่างเป็นระบบ

2) การค้นหาเหตุแห่งความทุกข์ด้วยการคิดวิเคราะห์และเทคโนโลยีดิจิทัล -การบริหารจัดการนวัตกรรมเชิงพุทธมุ่งพัฒนาความสามารถในการค้นหาเหตุปัจจัยของความทุกข์ โดยส่งเสริมให้ประชาชนพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์ ความคิด ความรู้สึก ความคาดหวัง และพฤติกรรมของตนเองอย่าง

รอบคอบ พร้อมใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือช่วยจัดระบบข้อมูลและกระตุ้นการเรียนรู้ ตัวอย่างการปฏิบัติจริง เช่น นักศึกษามหาวิทยาลัยที่เกิดความวิตกกังวลจากการเปรียบเทียบผลการเรียนและความสำเร็จของตนเองกับเพื่อนผ่านสื่อสังคมออนไลน์ สามารถบันทึกช่วงเวลาที่ใช้งาน ความรู้สึกหลังรับชมเนื้อหา และความคิดที่เกิดขึ้น จากนั้นใช้ปัญญาประดิษฐ์ช่วยจัดหมวดหมู่ข้อมูลและตั้งคำถามเพื่อทบทวนตนเอง เช่น เหตุใดจึงรู้สึกด้อยค่าเมื่อเห็นความสำเร็จของผู้อื่น และความต้องการได้รับการยอมรับส่งผลต่อความสุขอย่างไร โดยผู้เรียนต้องพิจารณาคำตอบด้วยปัญญาของตนเอง ไม่ยึดถือข้อสรุปจากระบบอัตโนมัติโดยปราศจากการตรวจสอบ เมื่อเข้าใจเหตุปัจจัยแล้วจึงทดลองลดเวลาใช้สื่อสังคมออนไลน์ ฝึกสติ และกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับความสามารถของตนเอง กระบวนการดังกล่าวช่วยให้ผู้เรียนแยกแยะปัญหาภายนอกกับความยึดมั่นภายใน และพัฒนาวิธีจัดการความทุกข์อย่างมีเหตุผล

3) การสร้างปัญญาด้วยตนเองผ่านการลงมือปฏิบัติและประเมินผล -การบริหารจัดการนวัตกรรมเชิงพุทธให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนความเข้าใจเกี่ยวกับความทุกข์และเหตุปัจจัยไปสู่การปฏิบัติจริง โดยส่งเสริมให้ประชาชนใช้สติพิจารณาทางเลือก ทดลองปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และเรียนรู้จากผลที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้ร่วมกับแพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์และเครื่องมือปัญญาประดิษฐ์อย่างเหมาะสม ตัวอย่างการปฏิบัติจริง เช่น ครอบครัวที่เกิดความขัดแย้งจากการใช้โทรศัพท์มือถือระหว่างรับประทานอาหาร สามารถร่วมกันสำรวจปัญหาและพบว่าความไม่พอใจเกี่ยวข้องกับการขาดเวลาพูดคุย ความคาดหวัง และการไม่รับฟังความคิดเห็นของกันและกัน จากนั้นกำหนดข้อตกลงร่วมกันให้งดใช้โทรศัพท์ระหว่างรับประทานอาหาร ฝึกฟังอย่างมีสติ และใช้ถ้อยคำสุภาพเมื่อมีความคิดเห็นแตกต่าง พร้อมบันทึกผลการปฏิบัติผ่านแบบประเมินออนไลน์สัปดาห์ละครั้ง เพื่อพิจารณาความเปลี่ยนแปลงของความสัมพันธ์และความรู้สึกภายในครอบครัว นอกจากนี้ วัด สถานศึกษา และชุมชนสามารถนำกิจกรรมดังกล่าวมาพัฒนาเป็นชุดการเรียนรู้เชิงพุทธผ่านสื่อดิจิทัล โดยเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์และทบทวนข้อผิดพลาดอย่างสร้างสรรค์ การปฏิบัติเช่นนี้ช่วยให้ประชาชนเรียนรู้ความทุกข์ ค้นหาเหตุแห่งปัญหา และสร้างปัญญาด้วยตนเอง จนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและการดำเนินชีวิตอย่างมีสติและยั่งยืน

1.1.2 ค้นหาเหตุแห่งทุกข์ด้วยกระบวนการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล

การค้นหาเหตุแห่งทุกข์เป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมเชิงพุทธ เพราะการแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องเข้าใจปัจจัยที่ทำให้ปัญหาเกิดขึ้น มิใช่มุ่งแก้ไขเฉพาะผลกระทบที่ปรากฏ หลักสมุทัยและโยนิโสมนสิการสามารถนำมาประยุกต์เป็นกรอบการคิดวิเคราะห์เพื่อแยกแยะข้อเท็จจริง ความรู้สึก ความต้องการ และความยึดมั่นถือมั่นของตนเอง ในสังคมไทยยุคดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ การบริหารจัดการนวัตกรรมเชิงพุทธสามารถดำเนินการผ่านการพัฒนาโปรแกรมเรียนรู้แบบโต้ตอบที่ช่วยให้ประชาชนตั้งคำถามเกี่ยวกับสาเหตุของความเครียด ความโกรธ และความขัดแย้ง โดยให้ผู้เรียนรวบรวมข้อมูลจากประสบการณ์จริง แล้วใช้ AI ช่วยจัดหมวดหมู่ปัจจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการพิจารณา ตัวอย่างเช่น เมื่อเกิดความไม่พอใจจากความคิดเห็นในสื่อสังคมออนไลน์ ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์ได้ว่าความโกรธเกี่ยวข้องกับข้อความของผู้อื่น ความต้องการเอาชนะ หรือการยึดมั่นในความคิดเห็นของตนเองเพียงใด จากนั้นทดลองฝึกหยุดคิดก่อนตอบโต้และสังเกตความเปลี่ยนแปลงของอารมณ์ ผู้บริหารสถานศึกษา วัด และชุมชนควรจัดกิจกรรมฝึกคิดเชิงเหตุปัจจัยร่วมกับการสนทนาธรรม พร้อมกำหนดหลักเกณฑ์ตรวจสอบความ

ถูกต้องของข้อมูลที่ AI นำเสนอ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนอภิปรายด้วยเหตุผล การติดตามผลควรพิจารณาจากความสามารถในการแยกแยะสาเหตุของปัญหา การลดพฤติกรรมตอบสนองด้วยอารมณ์ และการตัดสินใจอย่างรอบคอบ กระบวนการนี้ช่วยให้ประชาชนใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทัน พร้อมพัฒนาปัญญาที่เกิดจากการพิจารณาเหตุและผลด้วยตนเอง

1) การสำรวจปัญหาและค้นหาเหตุแห่งความทุกข์ด้วยปัญญาตนเอง -การบริหารจัดการนวัตกรรมเชิงพุทธมุ่งส่งเสริมให้ประชาชนสามารถเรียนรู้ความทุกข์และค้นหาเหตุแห่งปัญหาผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล โดยประยุกต์หลักสมุทัยและโยนิโสมนสิการในการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์ ความคิด ความรู้สึก และความยึดมั่นถือมั่นของตนเอง ในสังคมไทยยุคดิจิทัล ประชาชนสามารถใช้แอปพลิเคชันบันทึกประสบการณ์ชีวิตเพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นจริง ตัวอย่างการปฏิบัติจริง เช่น พนักงานบริษัทที่เกิดความเครียดจากการถูกหัวหน้างานตำหนิผ่านกลุ่มสนทนาออนไลน์ สามารถบันทึกเหตุการณ์ ความรู้สึก และความคิดที่เกิดขึ้น แล้วพิจารณาว่าความทุกข์เกี่ยวข้องกับการถูกตำหนิ ความกลัวเสียภาพลักษณ์ หรือความต้องการให้ผู้อื่นยอมรับตนเอง จากนั้นฝึกสติและใช้คำถามเชิงเหตุผลเพื่อค้นหาปัจจัยที่แท้จริง โดยอาจใช้ปัญญาประดิษฐ์ช่วยจัดหมวดหมู่ข้อมูลและเสนอคำถามประกอบการทบทวน แต่ไม่ให้เทคโนโลยีตัดสินแทนตนเอง เมื่อเข้าใจเหตุแห่งความทุกข์แล้วจึงทดลองปรับวิธีคิด รับฟังความคิดเห็น และสื่อสารกับผู้เกี่ยวข้องอย่างสุภาพ พร้อมติดตามผลจากความเปลี่ยนแปลงของอารมณ์และพฤติกรรม กระบวนการดังกล่าวช่วยให้ผู้ปฏิบัติพัฒนาความสามารถในการแยกแยะข้อเท็จจริงกับความรู้สึก ลดการตอบสนองด้วยอารมณ์ และสร้างปัญญาจากการพิจารณาประสบการณ์ของตนเองอย่างต่อเนื่อง

2) การวิเคราะห์เหตุปัจจัยของความทุกข์ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีสติ -การบริหารจัดการนวัตกรรมเชิงพุทธสามารถนำเทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์มาใช้สนับสนุนการเรียนรู้ความทุกข์และค้นหาเหตุปัจจัย โดยส่งเสริมให้ประชาชนใช้โยนิโสมนสิการพิจารณาปัญหาอย่างรอบด้าน ไม่ด่วนสรุปจากความคิดเห็นหรืออารมณ์เพียงชั่วขณะ ตัวอย่างการปฏิบัติจริง เช่น นักศึกษามหาวิทยาลัยที่เกิดความโกรธจากการถูกวิพากษ์วิจารณ์บนสื่อสังคมออนไลน์ สามารถบันทึกข้อความที่เกี่ยวข้องโดยไม่เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล พร้อมสำรวจความรู้สึกและพฤติกรรมของตนเอง จากนั้นใช้โปรแกรมเรียนรู้แบบโต้ตอบหรือปัญญาประดิษฐ์ช่วยตั้งคำถามว่า ความโกรธเกิดจากถ้อยคำของผู้อื่น ความต้องการเอาชนะ หรือความยึดมั่นว่าความคิดเห็นของตนต้องถูกต้องเสมอ ผู้เรียนจึงพิจารณาข้อเท็จจริงและตรวจสอบความคิดของตนเอง ก่อนทดลองหยุดตอบโต้ทันที ฝึกกำหนดรู้ลมหายใจ และเลือกสื่อสารด้วยเหตุผล โดยสถานศึกษาสามารถจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกับการสนทนาธรรม เพื่อให้ผู้เรียนเปรียบเทียบความเปลี่ยนแปลงของอารมณ์ก่อนและหลังการปฏิบัติ พร้อมใช้แบบประเมินออนไลน์ติดตามผลด้านการควบคุมพฤติกรรมและคุณภาพการสื่อสาร กระบวนการนี้ช่วยให้ผู้เรียนรู้เท่าทันอิทธิพลของสื่อดิจิทัล เข้าใจเหตุปัจจัยของความทุกข์ และพัฒนาปัญญาในการตัดสินใจด้วยตนเองอย่างเหมาะสม

3) การพัฒนาปัญญาจากการแก้ไขเหตุแห่งทุกข์ด้วยการปฏิบัติจริง -การบริหารจัดการนวัตกรรมเชิงพุทธให้ความสำคัญกับการนำความเข้าใจเกี่ยวกับเหตุแห่งทุกข์ไปทดลองแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวัน โดยประยุกต์หลักโยนิโสมนสิการร่วมกับการฝึกสติ การเรียนรู้จากประสบการณ์ และการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ประชาชนสามารถสร้างปัญญาด้วยตนเอง ตัวอย่างการปฏิบัติจริง เช่น

ผู้ประกอบการร้านค้าออนไลน์ที่เกิดความเครียดจากยอดขายลดลงและได้รับความคิดเห็นเชิงลบจากลูกค้า สามารถเริ่มจากการสำรวจความทุกข์ของตนเอง แล้วแยกแยะสาเหตุทางธุรกิจออกจากความกลัวขาดทุน ความกังวลต่ออนาคต และความยึดมั่นในความสำเร็จ จากนั้นใช้ระบบวิเคราะห์ข้อมูลยอดขายและปัญญาประดิษฐ์ช่วยค้นหาแนวโน้มความต้องการของลูกค้า พร้อมตรวจสอบข้อมูลจริงเพื่อกำหนดแนวทางปรับปรุงสินค้าและบริการ ขณะเดียวกันฝึกสติก่อนตัดสินใจ ไม่ตอบโต้ลูกค้าด้วยความโกรธ และเปิดรับข้อเสนอแนะอย่างมีเหตุผล โดยชุมชนหรือกลุ่มผู้ประกอบการสามารถจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนบทเรียนผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาและติดตามผลการปรับปรุงงาน การประเมินผลพิจารณาทั้งความพึงพอใจของลูกค้า ประสิทธิภาพการดำเนินงาน และความสามารถในการรู้เท่าทันอารมณ์ของผู้ประกอบการ กระบวนการดังกล่าวช่วยให้เกิดการเรียนรู้ความทุกข์ ค้นหาเหตุแห่งปัญหา และสร้างปัญญาจากการลงมือปฏิบัติจริง นำไปสู่การดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพอย่างมีสติ รับผิดชอบ และยั่งยืน

1.1.3 สร้างปัญญาจากการลงมือปฏิบัติและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

การสร้างปัญญาด้วยตนเองเป็นเป้าหมายสำคัญของนวัตกรรมเชิงพุทธที่เน้นการเปลี่ยนความรู้ทางพระพุทธศาสนาให้เกิดผลต่อความคิดและพฤติกรรมในชีวิตประจำวัน โดยนำหลักนิโรธและมรรคมาประยุกต์ร่วมกับไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนเรียนรู้วิธีลดเหตุแห่งทุกข์ผ่านการปฏิบัติจริง ในสังคมไทยยุคดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ การบริหารจัดการนวัตกรรมเชิงพุทธควรพัฒนาระบบการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกิจกรรมออนไลน์กับการฝึกปฏิบัติในชีวิตจริง โดยสถานศึกษา วัด และชุมชนร่วมกันกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ ออกแบบกิจกรรม และติดตามผลการเปลี่ยนแปลงของผู้เข้าร่วม ตัวอย่างเช่น การจัดโครงการฝึกสติผ่านแอปพลิเคชันที่แจ้งเตือนให้ผู้เรียนหยุดสังเกตลมหายใจระหว่างทำงาน ฝึกพิจารณาความต้องการก่อนซื้อสินค้าออนไลน์ และฝึกใช้วาจาสุภาพเมื่อเกิดความขัดแย้งบนสื่อสังคมออนไลน์ ผู้เรียนสามารถบันทึกผลการปฏิบัติรายวัน โดยใช้ AI ช่วยสรุปความก้าวหน้าและเสนอคำถามสำหรับทบทวนตนเอง ภายใต้การกำกับดูแลของผู้สอนที่มีความรู้ทางพระพุทธศาสนา การประเมินผลควรพิจารณาทั้งความสม่ำเสมอในการฝึก ความสามารถควบคุมพฤติกรรม และคุณภาพความสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้าง พร้อมนำข้อค้นพบกลับมาปรับปรุงกิจกรรมให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละชุมชน กระบวนการนี้ทำให้การเรียนรู้ธรรมะไม่หยุดอยู่เพียงการจดจำเนื้อหา แต่พัฒนาเป็นประสบการณ์ที่ผู้เรียนสามารถตรวจสอบผลด้วยตนเอง ส่งเสริมการพึ่งพาปัญญาของตนเอง และสร้างความสมดุลระหว่างความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีกับการพัฒนาจิตใจอย่างยั่งยืน

1) การพัฒนาองค์ความรู้เชิงพุทธให้ทันสมัยด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ -ผู้เขียนหนังสือเล่มนี้ได้นำหลักนิโรธ มรรค และไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ร่วมกับแนวคิดการบริหารจัดการนวัตกรรมเชิงพุทธ เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ให้สอดคล้องกับความก้าวหน้าทางวิชาการในสังคมไทยยุคดิจิทัล โดยเน้นการเชื่อมโยงความรู้ทางพระพุทธศาสนากับการเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีและการลงมือปฏิบัติจริง ผู้เขียนได้นำเสนอแนวทางจัดกิจกรรมฝึกสติผ่านแอปพลิเคชันดิจิทัล การบันทึกพฤติกรรมประจำวัน และการใช้ปัญญาประดิษฐ์ช่วยจัดระบบข้อมูลการเรียนรู้ ตัวอย่างการประยุกต์ใช้ ได้แก่ การกำหนดกิจกรรมให้ผู้เรียนสังเกตความคิดและอารมณ์ก่อนตอบข้อความในสื่อสังคมออนไลน์ ฝึกพิจารณาความจำเป็นก่อนซื้อสินค้าออนไลน์ และบันทึกผลการปฏิบัติผ่านแบบประเมินตนเอง โดยให้ผู้เรียนตรวจสอบความเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ ผู้เขียนได้กำหนดแนวทางให้ครู พระสงฆ์ และผู้เกี่ยวข้อง

ทำหน้าที่ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและกำกับการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม เพื่อป้องกันการนำข้อมูลจากปัญญาประดิษฐ์ไปใช้โดยปราศจากการพิจารณา การสังเคราะห์องค์ความรู้ดังกล่าวแสดงให้เห็นแนวทางการพัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธที่ผสมผสานความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีกับการพัฒนาสติปัญญา ช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้แก้ไขปัญหาชีวิตได้อย่างเป็นรูปธรรม

2) การสร้างสรรค์นวัตกรรมการเรียนรู้จากประสบการณ์และกระบวนการปฏิบัติจริง -ผู้เขียนหนังสือเล่มนี้ได้สังเคราะห์แนวคิดริเริ่มในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้เชิงพุทธที่เชื่อมโยงการศึกษาหลักธรรมการลงมือปฏิบัติ และการประเมินผลเข้าด้วยกัน โดยออกแบบแนวทางการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนค้นพบปัญหา วิเคราะห์เหตุแห่งทุกข์ ทดลองปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และสร้างปัญญาด้วยตนเองภายใต้กรอบไตรสิกขา ผู้เขียนได้นำเสนอรูปแบบกิจกรรมที่สามารถประยุกต์ใช้กับสถานศึกษา วัด และชุมชน โดยให้ผู้เข้าร่วมกำหนดเป้าหมายการพัฒนาตนเองและบันทึกประสบการณ์ผ่านระบบดิจิทัล ตัวอย่างการปฏิบัติ ได้แก่ การจัดกิจกรรมฝึกสติก่อนเริ่มทำงาน การสำรวจความโกรธเมื่อเกิดความขัดแย้งในกลุ่มสนทนาออนไลน์ และการฝึกใช้วาจาสุภาพเพื่อปรับปรุงความสัมพันธ์กับผู้อื่น จากนั้นผู้เรียนบันทึกเหตุการณ์ วิธีปฏิบัติ และผลที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน พร้อมใช้ปัญญาประดิษฐ์ช่วยสรุปประเด็นการเรียนรู้และตั้งคำถามกระตุ้นการพิจารณาตนเอง ผู้เขียนได้ออกแบบแนวทางประเมินผลจากความสม่ำเสมอในการฝึก ความสามารถในการรู้เท่าทันอารมณ์ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และคุณภาพความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินตนเองและนำข้อค้นพบกลับมาปรับปรุงวิธีปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง แนวคิดริเริ่มนี้สะท้อนการเปลี่ยนการเรียนรู้ธรรมะจากการจดจำเนื้อหาไปสู่กระบวนการสร้างประสบการณ์ตรงที่สามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างมีคุณค่าและยั่งยืน

3) การวิเคราะห์เชิงลึกและประเมินผลนวัตกรรมด้วยหลักพุทธธรรมอย่างเป็นระบบ -ผู้เขียนหนังสือเล่มนี้ได้พัฒนากรอบการวิเคราะห์เชิงวิชาการโดยเชื่อมโยงหลักอริยสัจ 4 กับไตรสิกขา เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความทุกข์ การค้นหาเหตุปัจจัย การกำหนดเป้าหมายในการลดปัญหา และการลงมือปฏิบัติเพื่อสร้างปัญญาด้วยตนเอง โดยแยกความหมายของหลักธรรมตามพระพุทธศาสนาออกจากการประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการนวัตกรรมอย่างชัดเจน ผู้เขียนได้กำหนดกรอบประเมินผลครอบคลุมสามมิติ ได้แก่ ด้านศีล พิจารณาความรับผิดชอบและพฤติกรรมที่ไม่เบียดเบียน ด้านสมาธิ พิจารณาความสามารถในการรู้เท่าทันอารมณ์และความตั้งมั่นในการปฏิบัติ และด้านปัญญา พิจารณาความสามารถในการวิเคราะห์เหตุปัจจัยและตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ตัวอย่างการประยุกต์ใช้ ได้แก่ การศึกษาพฤติกรรมของผู้เรียนที่ฝึกสติผ่านระบบดิจิทัล โดยเปรียบเทียบข้อมูลก่อนและหลังการฝึกจากแบบบันทึกตนเอง การสังเกตพฤติกรรม และการสะท้อนความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง พร้อมพิจารณาปัจจัยแวดล้อมที่อาจมีผลต่อการเปลี่ยนแปลง เพื่อไม่ด่วนสรุปว่าผลลัพธ์เกิดจากนวัตกรรมเพียงอย่างเดียว ทั้งนี้ ผู้เขียนเน้นการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล และการใช้ผลประเมินปรับปรุงกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง กรอบดังกล่าวช่วยยกระดับการจัดการนวัตกรรมเชิงพุทธให้มีความลุ่มลึกทางวิชาการ ตรวจสอบได้ และสามารถต่อยอดสู่การศึกษาวิจัยอย่างเป็นระบบ

1.2 อธิบายธรรมให้ชัดเจนเข้าใจง่ายผ่านสื่อดิจิทัล

การอธิบายหลักธรรมให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจอย่างชัดเจนเป็นพุทธวิธีการสอนที่สำคัญของพระพุทธเจ้า เรียกว่า สันทัสสนา หมายถึง การอธิบายให้ผู้ฟังมองเห็นเนื้อหาสาระอย่างแจ่มแจ้ง เปรียบเสมือนการนำสิ่งที่เข้าใจยากมาแสดงให้เห็นด้วยตาของตนเอง วิธีการดังกล่าวมีความเหมาะสมกับการพัฒนานวัตกรรมเชิงพุทธในสังคมไทยยุคดิจิทัล เพราะประชาชนมีความแตกต่างกันทั้งด้านอายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ และความสามารถในการเข้าถึงเทคโนโลยี การนำพระธรรมคำสอนมาเผยแผ่จึงควรใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย มีตัวอย่างใกล้ตัว และเลือกสื่อให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียน เช่น ภาพประกอบ วิดีโอสั้น บทเรียนออนไลน์ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ และระบบสนทนาด้วยปัญญาประดิษฐ์ที่สามารถช่วยอธิบายความหมายของคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาได้ ตัวอย่างเช่น การอธิบายเรื่องความไม่เที่ยงโดยใช้ภาพแสดงการเปลี่ยนแปลงของต้นไม้ตั้งแต่เมล็ดพันธุ์จนถึงการเสื่อมสลาย หรือการอธิบายเรื่องเหตุและผลของการกระทำโดยยกสถานการณ์การสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ให้ผู้เรียนเห็นผลจากคำพูดที่สุภาพและไม่สุภาพอย่างเป็นรูปธรรม การใช้ AI สามารถช่วยจัดระดับเนื้อหาจากง่ายไปยาก สร้างคำถามทบทวนความเข้าใจ และนำเสนอกรณีศึกษาให้เหมาะสมกับความสนใจของผู้เรียนแต่ละกลุ่ม อย่างไรก็ตาม เนื้อหาที่สร้างขึ้นจำเป็นต้องผ่านการตรวจสอบความถูกต้องจากพระไตรปิฎกและผู้มีความรู้ด้านพระพุทธศาสนา เพื่อป้องกันการอธิบายคลาดเคลื่อนจากหลักธรรมเดิม สำหรับการจัดการเรียนการสอนในวัดและสถานศึกษา ผู้สอนอาจเริ่มจากการยกปัญหาจริงที่ประชาชนประสบ เช่น ความวิตกกังวลเรื่องรายได้ การเปรียบเทียบชีวิตตนเองกับผู้อื่น หรือการหลงเชื่อข่าวสารที่ไม่มีหลักฐาน แล้วเชื่อมโยงเข้าสู่หลักธรรมที่เกี่ยวข้อง ก่อนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนซักถามและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การประเมินผลควรพิจารณาจากความสามารถในการอธิบายและนำหลักธรรมไปใช้ มิใช่เพียงจำนวนครั้งที่เข้าชมสื่อ การประยุกต์สันทัสสนาร่วมกับเทคโนโลยีจึงเป็นการพัฒนาวิธีเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เข้ากับสภาพสังคมร่วมสมัย โดยยังรักษาสาระสำคัญของพระธรรมคำสอนไว้อย่างถูกต้องและช่วยให้ประชาชนสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้จริง (ชนงกรณ์ กุณฑลบุตร, 2563, การจัดการดิจิทัลทรานฟอร์เมชั่น สำหรับผู้บริหาร; Daft, R. L., 2021, Organization theory & design)

1.2.1 พัฒนาสื่อดิจิทัลอธิบายหลักธรรมให้เข้าใจง่ายและเห็นภาพอย่างชัดเจน

การพัฒนาสื่อดิจิทัลเพื่ออธิบายหลักธรรมเป็นแนวทางสำคัญของนวัตกรรมเชิงพุทธที่นำหลักสันทัสสนามาประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยมุ่งให้ประชาชนเข้าใจเนื้อหาธรรมะที่ซับซ้อนผ่านภาษาที่เรียบง่าย ภาพประกอบ และสถานการณ์ใกล้ตัว ในสังคมไทยยุคดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ การบริหารจัดการนวัตกรรมเชิงพุทธควรเริ่มจากการสำรวจความต้องการของผู้เรียนแต่ละกลุ่ม ทั้งเด็ก เยาวชน วัยทำงาน และผู้สูงอายุ แล้วออกแบบสื่อให้เหมาะสมกับพื้นฐานความรู้และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เช่น วิดีโอสั้น อินโฟกราฟิก ภาพเคลื่อนไหว หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ และบทเรียนออนไลน์ที่อธิบายหลักธรรมอย่างเป็นลำดับ ตัวอย่างเช่น การอธิบายหลักอนิจจังผ่านภาพการเปลี่ยนแปลงของต้นไม้ตามฤดูกาล หรือการอธิบายหลักกรรมผ่านสถานการณ์การแสดงความคิดเห็นบนสื่อสังคมออนไลน์ที่แสดงให้เห็นผลของคำพูดต่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ผู้บริหารวัดและสถานศึกษาสามารถจัดตั้งคณะทำงานร่วมกันระหว่างพระสงฆ์ ครู

นักออกแบบสื่อ และผู้เชี่ยวชาญด้าน AI เพื่อพัฒนาเนื้อหา ตรวจสอบความถูกต้อง และเผยแพร่ผ่านช่องทางที่ประชาชนเข้าถึงได้สะดวก พร้อมกำหนดมาตรฐานด้านภาษา ภาพประกอบ และความเหมาะสมทางวัฒนธรรม การประเมินผลควรพิจารณาจากความเข้าใจของผู้เรียน ความสามารถในการอธิบายหลักธรรมด้วยภาษาของตนเอง และการนำความรู้ไปใช้แก้ไขปัญหาชีวิตจริง กระบวนการดังกล่าวช่วยให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนามีความทันสมัย เข้าถึงประชาชนได้กว้างขวาง และรักษาความถูกต้องของหลักธรรมควบคู่กับการสร้างประสบการณ์เรียนรู้ที่มีคุณภาพ

1) การพัฒนาสื่อดิจิทัลเพื่ออธิบายหลักธรรมให้เข้าใจง่ายและเห็นภาพชัดเจน -การบริหารจัดการนวัตกรรมเชิงพุทธมุ่งนำหลักสันทัสสนา คือ การอธิบายให้ผู้ฟังเข้าใจและมองเห็นเนื้อหาอย่างชัดเจน มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสื่อดิจิทัลที่เหมาะสมกับประชาชนแต่ละช่วงวัย โดยเฉพาะการถ่ายทอดหลักธรรมที่มีความซับซ้อนให้เข้าใจผ่านภาษาง่าย ภาพประกอบ และสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน ในสังคมไทยยุคดิจิทัล วัดและสถานศึกษาสามารถร่วมกันออกแบบอินโฟกราฟิก วิดีโอสั้น และภาพเคลื่อนไหวที่นำเสนอหลักอนิจจัง ทุกขัง และอนัตตาอย่างเป็นลำดับ ตัวอย่างการปฏิบัติจริง เช่น การจัดทำวิดีโอแสดงการเจริญเติบโตของต้นไม้ตั้งแต่เมล็ดพันธุ์จนถึงการเหี่ยวเฉา เพื่ออธิบายความเปลี่ยนแปลงตามหลักอนิจจัง จากนั้นให้ผู้เรียนสังเกตการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย อารมณ์ และเหตุการณ์รอบตัว พร้อมบันทึกสิ่งที่ค้นพบผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ ผู้สอนสามารถใช้ปัญญาประดิษฐ์ช่วยออกแบบภาพประกอบและจัดลำดับเนื้อหา แต่ต้องตรวจสอบความถูกต้องตามพระไตรปิฎกก่อนเผยแพร่ การประเมินผลดำเนินการผ่านแบบทดสอบความเข้าใจและการให้ผู้เรียนอธิบายหลักธรรมด้วยภาษาของตนเอง กระบวนการดังกล่าวช่วยเปลี่ยนเนื้อหาธรรมะที่เข้าใจยากให้เป็นประสบการณ์เรียนรู้ที่มองเห็นได้ชัดเจน ส่งเสริมให้ประชาชนเข้าถึงพระพุทธศาสนาและนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันอย่างเหมาะสม

2) การสร้างสรรค์เนื้อหาธรรมะด้วยปัญญาประดิษฐ์และสถานการณ์ชีวิตประจำวันที่เข้าถึงผู้เรียนได้จริง -การบริหารจัดการนวัตกรรมเชิงพุทธให้ความสำคัญกับการออกแบบเนื้อหาธรรมะที่เชื่อมโยงหลักคำสอนกับปัญหาชีวิตจริง โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ช่วยสร้างรูปแบบการนำเสนอที่น่าสนใจ เข้าใจง่าย และเหมาะสมกับพฤติกรรมการเรียนรู้ของประชาชน ในสังคมไทยยุคดิจิทัล พระสงฆ์ ครู และนักพัฒนาสื่อสามารถร่วมกันสร้างบทเรียนออนไลน์ที่นำเสนอเรื่องราวจำลองเกี่ยวกับความโกรธ ความเครียด ความโลภ และการใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างขาดสติ ตัวอย่างการปฏิบัติจริง เช่น การจัดทำภาพการ์ตูนเคลื่อนไหวเกี่ยวกับนักเรียนที่ถูกเพื่อนวิจารณ์ผ่านกลุ่มสนทนาออนไลน์ แล้วเกิดความโกรธและต้องการตอบโต้ โดยแสดงทางเลือกของการตอบสนองสองรูปแบบ คือ การใช้ถ้อยคำรุนแรงกับการหยุดพิจารณาอารมณ์ก่อนสื่อสาร จากนั้นอธิบายหลักสัมมาวาจาและการมีสติให้ผู้เรียนเข้าใจผ่านภาพและบทสนทนา ผู้เรียนสามารถเลือกแนวทางตอบสนองผ่านบทเรียนแบบโต้ตอบและพิจารณาผลที่อาจเกิดขึ้นด้วยตนเอง โดยผู้สอนใช้คำถามกระตุ้นการคิดและเปิดโอกาสให้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างสุภาพ การดำเนินงานควรตรวจสอบเนื้อหาและผลลัพธ์ที่สร้างด้วยปัญญาประดิษฐ์ก่อนเผยแพร่ พร้อมประเมินจากความเข้าใจหลักธรรมและความสามารถในการเลือกใช้คำพูดอย่างเหมาะสม กระบวนการนี้ช่วยให้การเรียนรู้ธรรมะมีความใกล้ชิดกับชีวิตจริง และส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีอย่างมีสติและรับผิดชอบ

3) การประเมินผลการเรียนรู้หลักธรรมผ่านสื่อดิจิทัลและพัฒนาปัญญาอย่างต่อเนื่อง -การบริหารจัดการนวัตกรรมเชิงพุทธควรเชื่อมโยงการพัฒนาสื่อธรรมะกับกระบวนการติดตามและประเมินผล เพื่อให้ทราบว่าผู้เรียนสามารถเข้าใจเนื้อหาอย่างชัดเจนและนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตจริงได้มากน้อยเพียงใด โดยใช้เครื่องมือดิจิทัลสนับสนุนการเก็บข้อมูล การสะท้อนความคิดเห็น และการปรับปรุงเนื้อหาให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละกลุ่ม ตัวอย่างการปฏิบัติจริง เช่น วัดร่วมกับสถานศึกษาจัดกิจกรรมเรียนรู้หลักอริยสัจ 4 ผ่านอินโฟกราฟิกและวิดีโอสั้น โดยให้ผู้เรียนศึกษาสถานการณ์ความเครียดจากการสอบหรือความขัดแย้งภายในครอบครัว แล้วอธิบายปัญหา วิเคราะห์สาเหตุ กำหนดเป้าหมายในการแก้ไข และเสนอแนวทางปฏิบัติด้วยตนเอง จากนั้นผู้เรียนทำแบบทดสอบออนไลน์และบันทึกประสบการณ์การนำหลักธรรมไปใช้ในระยะเวลาที่กำหนด ผู้สอนสามารถใช้ปัญญาประดิษฐ์ช่วยสรุปประเด็นคำตอบและจำแนกข้อสงสัยที่พบบ่อย เพื่อนำมาปรับปรุงภาพประกอบ ภาษา และลำดับการอธิบายให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยต้องรักษาข้อมูลส่วนบุคคลและตรวจสอบผลการวิเคราะห์ก่อนนำไปใช้ การประเมินควรครอบคลุมทั้งความเข้าใจ ความสามารถในการอธิบายหลักธรรม และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างเหมาะสม กระบวนการดังกล่าวช่วยให้การพัฒนาสื่อดิจิทัลไม่หยุดอยู่เพียงความสวยงาม แต่เป็นนวัตกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความเข้าใจและการพัฒนาปัญญาอย่างต่อเนื่อง

1.2.2 ประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์สร้างการเรียนรู้ธรรมะที่เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละกลุ่ม

การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการอธิบายหลักธรรมเป็นการพัฒนานวัตกรรมเชิงพุทธที่ช่วยให้ประชาชนเรียนรู้พระพุทธศาสนาได้ตามความสนใจ ความสามารถ และประสบการณ์ของตนเอง โดยนำหลักสันทัสสนามาเป็นแนวทางออกแบบกระบวนการสื่อสารที่ชัดเจน เข้าใจง่าย และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนซักถามได้อย่างต่อเนื่อง ในสังคมไทยยุคดิจิทัล การบริหารจัดการนวัตกรรมเชิงพุทธสามารถดำเนินการผ่านระบบสนทนาธรรมอัจฉริยะที่เชื่อมโยงฐานข้อมูลพระไตรปิฎกกับบทเรียนดิจิทัล เพื่อสนับสนุนการอธิบายคำศัพท์ หลักธรรม และกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน ตัวอย่างเช่น นักเรียนสามารถใช้ AI เรียนรู้เรื่องศีลห้าผ่านสถานการณ์ในโรงเรียน วัยทำงานสามารถศึกษาหลักสติและขันติเพื่อจัดการความเครียดจากการทำงาน ส่วนผู้สูงอายุสามารถเรียนรู้เรื่องความไม่เที่ยงผ่านการสนทนาด้วยเสียงที่ใช้ภาษาสุภาพและเข้าใจง่าย ผู้บริหารวัดและสถานศึกษาควรกำหนดขั้นตอนการพัฒนาระบบ ตั้งแต่การคัดเลือกเนื้อหา การตรวจสอบคำอธิบายโดยพระสงฆ์และนักวิชาการ การทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมาย และการปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เรียน พร้อมจัดให้มีมาตรการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลและป้องกันคำตอบที่คลาดเคลื่อนจากพระธรรมวินัย โดยเน้นว่า AI เป็นเพียงเครื่องมือสนับสนุนการศึกษา มิใช่ผู้ตัดสินความถูกต้องทางธรรม การประเมินประสิทธิผลควรพิจารณาจากความเข้าใจ ความสามารถในการตั้งคำถาม และการประยุกต์หลักธรรมกับปัญหาจริง เพื่อให้เทคโนโลยีส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีปัญญาและสร้างประโยชน์ต่อสังคมไทยอย่างเป็นรูปธรรม

1) การพัฒนาระบบปัญญาประดิษฐ์เพื่ออธิบายหลักธรรมให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละช่วงวัย - การบริหารจัดการนวัตกรรมเชิงพุทธมุ่งนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาระบบการเรียนรู้ธรรมะที่สามารถปรับเนื้อหา ภาษา และรูปแบบการอธิบายให้เหมาะสมกับความรู้และประสบการณ์ของประชาชนแต่ละกลุ่ม โดยยึดหลักสันทัสสนาในการอธิบายธรรมให้ชัดเจน เข้าใจง่าย และเห็นภาพจากสถานการณ์ชีวิตจริง ในสังคมไทยยุคดิจิทัล วัดและสถานศึกษาสามารถร่วมกันพัฒนาระบบสนทนาธรรม

อัจฉริยะที่เชื่อมโยงฐานข้อมูลพระไตรปิฎกกับสื่อดิจิทัล พร้อมให้พระสงฆ์และผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา ตัวอย่างการปฏิบัติจริง เช่น การจัดกิจกรรมทดลองใช้ระบบ AI กับนักเรียนระดับมัธยมศึกษา โดยให้ผู้เรียนศึกษาหลักศีลห้าผ่านภาพการ์ตูนและบทสนทนาเกี่ยวกับการไม่พูดโกหก การไม่กลั่นแกล้งเพื่อน และการใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างรับผิดชอบ ขณะที่กลุ่มวัยทำงานเรียนรู้เรื่องสติและขันติผ่านสถานการณ์ความเครียดจากการทำงาน ส่วนผู้สูงอายุศึกษาหลักอนิจจังผ่านระบบสนทนาด้วยเสียงที่ใช้ถ้อยคำสุภาพและเข้าใจง่าย ผู้รับผิดชอบสามารถประเมินผลด้วยแบบทดสอบก่อนและหลังเรียน พร้อมรวบรวมข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงคำอธิบายให้เหมาะสมยิ่งขึ้น กระบวนการดังกล่าวช่วยให้ประชาชนเข้าถึงหลักธรรมได้สะดวก เรียนรู้ตามศักยภาพของตนเอง และสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันอย่างมีสติและปัญญา

2) การสร้างสื่อธรรมะอัจฉริยะเชื่อมโยงหลักธรรมกับสถานการณ์ชีวิตจริงของผู้เรียน -การบริหารจัดการนวัตกรรมเชิงพุทธให้ความสำคัญกับการออกแบบสื่อการเรียนรู้ที่ใช้ปัญญาประดิษฐ์ช่วยอธิบายหลักธรรมผ่านภาพ เสียง และสถานการณ์จำลอง เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจความหมายอย่างชัดเจนและสามารถเชื่อมโยงกับประสบการณ์ของตนเอง โดยนำหลักสันทัสสนามาประยุกต์ร่วมกับแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ในสังคมไทยยุคดิจิทัล พระสงฆ์ ครู และนักพัฒนาสื่อสามารถร่วมกันจัดทำบทเรียนออนไลน์ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกสถานการณ์ตามความสนใจและรับคำอธิบายที่เหมาะสมกับระดับความรู้ ตัวอย่างการปฏิบัติจริง เช่น การออกแบบบทเรียนเรื่องสัมมาวาจาสำหรับวัยรุ่น โดยใช้ AI สร้างบทสนทนาจำลองเกี่ยวกับการแสดงความคิดเห็นในกลุ่มสนทนาออนไลน์ เมื่อผู้เรียนเลือกตอบข้อความด้วยถ้อยคำรุนแรง ระบบจะแสดงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อความสัมพันธ์ พร้อมอธิบายแนวทางสื่อสารอย่างสุภาพและมีสติ จากนั้นเปิดโอกาสให้ผู้เรียนทดลองเลือกคำตอบใหม่และอภิปรายเหตุผลร่วมกับผู้สอน สำหรับวัยทำงานสามารถใช้สถานการณ์ความขัดแย้งในที่ประชุม ส่วนผู้สูงอายุใช้สถานการณ์การสื่อสารภายในครอบครัว ผู้รับผิดชอบควรตรวจสอบความถูกต้องของคำอธิบายและความเหมาะสมทางวัฒนธรรมก่อนเผยแพร่ พร้อมประเมินจากความเข้าใจหลักธรรมและความสามารถในการนำไปปฏิบัติ กระบวนการนี้ช่วยเปลี่ยนการเรียนรู้ธรรมะจากการรับฟังเพียงอย่างเดียวไปสู่การคิดวิเคราะห์ ทดลองตัดสินใจ และสร้างปัญญาจากประสบการณ์ของตนเอง

3) การประเมินผลและพัฒนาระบบเรียนรู้ธรรมะด้วยปัญญาประดิษฐ์อย่างมีคุณธรรมและรับผิดชอบ -การบริหารจัดการนวัตกรรมเชิงพุทธควรกำหนดกระบวนการติดตามและประเมินผลการเรียนรู้ธรรมะผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเป็นระบบ เพื่อให้สามารถตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา ความเหมาะสมกับผู้เรียน และประสิทธิผลของการนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตจริง โดยยึดหลักสันทัสสนาในการพัฒนาคำอธิบายให้ชัดเจนและเข้าใจง่าย ควบคู่กับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลและความรับผิดชอบต่อผู้ใช้ ตัวอย่างการปฏิบัติจริง เช่น วัดร่วมกับสถานศึกษาจัดโครงการทดลองใช้ระบบสนทนาธรรมอัจฉริยะกับผู้เรียนสามกลุ่ม ได้แก่ นักเรียน วัยทำงาน และผู้สูงอายุ โดยกำหนดบทเรียนเรื่องศีลห้า สติ และความไม่เที่ยงให้เหมาะสมกับแต่ละกลุ่ม จากนั้นใช้แบบทดสอบออนไลน์ การสัมภาษณ์ และการบันทึกประสบการณ์เพื่อตรวจสอบว่าผู้เรียนเข้าใจหลักธรรมและสามารถนำไปปรับใช้ได้เพียงใด ระบบ AI สามารถช่วยสรุปคำถามที่พบบ่อย วิเคราะห์ประเด็นที่ผู้เรียนยังไม่เข้าใจ และเสนอแนวทางปรับปรุงสื่อการสอน โดยพระสงฆ์และนักวิชาการต้องตรวจสอบผลการวิเคราะห์ก่อนนำไปใช้จริง พร้อมจัดช่องทางให้ผู้เรียนแจ้งคำตอบที่คลาดเคลื่อนจากพระธรรมวินัย การประเมินควรพิจารณาทั้งความเข้าใจ ความพึงพอใจ และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม กระบวนการดังกล่าวช่วยพัฒนา

นวัตกรรมการเรียนรู้ธรรมะให้มีคุณภาพ โปร่งใส ตรวจสอบได้ และตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างต่อเนื่อง

1.2.3 บริหารจัดการสื่อธรรมะดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และปฏิบัติจริงอย่างยั่งยืน

การบริหารจัดการสื่อธรรมะดิจิทัลเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนานวัตกรรมเชิงพุทธให้สามารถถ่ายทอดหลักธรรมจากความรู้ไปสู่การปฏิบัติจริง โดยยึดหลักสันทัสสนาที่มุ่งอธิบายเนื้อหาให้ผู้เรียนเข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง และเชื่อมโยงความรู้กับประสบการณ์ชีวิต ในสังคมไทยยุคดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ วัด สถานศึกษา และชุมชนควรร่วมกันวางแผนพัฒนาระบบการเรียนรู้พระพุทธศาสนาผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ทุกช่วงวัย โดยกำหนดเป้าหมาย เนื้อหา ผู้รับผิดชอบ งบประมาณ และวิธีประเมินผลอย่างเป็นระบบ ตัวอย่างเช่น การจัดโครงการเรียนรู้ธรรมะผ่านสื่อดิจิทัลประจำชุมชน โดยเผยแพร่วิดีโออธิบายหลักเมตตา สติ และสัมมาวาจา แล้วให้ผู้เข้าร่วมทดลองนำไปใช้ในการสื่อสารกับสมาชิกครอบครัว เพื่อนร่วมงาน และบุคคลบนสื่อสังคมออนไลน์ พร้อมบันทึกประสบการณ์และแลกเปลี่ยนผลการปฏิบัติผ่านกลุ่มเรียนรู้ออนไลน์ ระบบ AI สามารถช่วยรวบรวมความคิดเห็น วิเคราะห์ประเด็นที่ผู้เรียนยังไม่เข้าใจ และเสนอแนวทางปรับปรุงสื่อให้เหมาะสมกับความต้องการของประชาชน โดยมีผู้สอนตรวจสอบความถูกต้องก่อนนำไปเผยแพร่ การบริหารจัดการควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ครู เยาวชน และประชาชนในพื้นที่ เพื่อสร้างความเป็นเจ้าของร่วมกันและลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงความรู้ การประเมินผลควรให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความสามารถในการแก้ไขปัญหา และการใช้หลักธรรมในชีวิตประจำวันมากกว่าจำนวนผู้เข้าชมสื่อ เพื่อให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเกิดคุณค่าทั้งด้านความรู้ คุณธรรม และการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน

1). การพัฒนาองค์ความรู้และสื่อธรรมะดิจิทัลให้ทันสมัยสอดคล้องกับความก้าวหน้าทางวิชาการ ผู้เขียนหนังสือเล่มนี้ได้นำหลักสันทัสสนา ซึ่งเน้นการอธิบายธรรมให้ผู้เรียนเข้าใจอย่างชัดเจน มาสังเคราะห์ร่วมกับแนวคิดการบริหารจัดการนวัตกรรมเชิงพุทธ เพื่อเสนอแนวทางพัฒนาสื่อธรรมะให้สอดคล้องกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ โดยให้ความสำคัญกับการออกแบบเนื้อหาที่ถูกต้องเข้าใจง่าย และนำไปปฏิบัติได้จริง ผู้เขียนได้กำหนดแนวทางบริหารจัดการสื่อผ่านกระบวนการสำรวจความต้องการของผู้เรียน วางแผนผลิตสื่อ คัดเลือกหลักธรรม ตรวจสอบเนื้อหา และเผยแพร่ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ ตัวอย่างการประยุกต์ใช้จริง ได้แก่ การจัดทำวิดีโอสั้นอธิบายหลักเมตตา สติ และสัมมาวาจา พร้อมยกสถานการณ์ความขัดแย้งในครอบครัวและการสื่อสารบนสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อให้ผู้เรียนเห็นแนวทางนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยใช้ปัญญาประดิษฐ์ช่วยออกแบบภาพประกอบ จัดลำดับเนื้อหา และสร้างคำถามทบทวนความเข้าใจ ภายใต้การตรวจสอบของพระสงฆ์และผู้เชี่ยวชาญ ผู้เขียนยังได้เสนอการประเมินผลผ่านแบบทดสอบออนไลน์และการบันทึกพฤติกรรมของผู้เรียน เพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงสื่ออย่างต่อเนื่อง แนวทางดังกล่าวสะท้อนการบูรณาการองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนากับเทคโนโลยีสมัยใหม่ โดยมุ่งให้การเผยแผ่ธรรมะเกิดประโยชน์ทั้งด้านความเข้าใจ การพัฒนาคุณธรรม และการเรียนรู้อย่างยั่งยืนในสังคมไทยยุคดิจิทัล

2) การสร้างนวัตกรรมสื่อธรรมะจากประสบการณ์และความคิดริเริ่มของผู้เขียนอย่างเป็นระบบ

-ผู้เขียนหนังสือเล่มนี้ได้สังเคราะห์แนวคิดริเริ่มในการบริหารจัดการสื่อธรรมะดิจิทัล โดยเชื่อมโยงการเรียนรู้

หลักธรรมผ่านสื่อออนไลน์เข้ากับการฝึกปฏิบัติในชีวิตจริง และการประเมินผลจากประสบการณ์ของผู้เรียน เพื่อพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ไม่จำกัดอยู่เพียงการรับชมเนื้อหา แต่ส่งเสริมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างเป็นรูปธรรม ผู้เขียนได้เสนอรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างวัด สถานศึกษา และชุมชน โดยกำหนดให้ผู้เรียนศึกษาวิดีโอธรรมะ ทดลองปฏิบัติตามสถานการณ์ที่กำหนด และบันทึกผลผ่านระบบดิจิทัล ตัวอย่างการนำแนวคิดไปประยุกต์ใช้ ได้แก่ การจัดกิจกรรมเรียนรู้หลักสัมมาวาจาผ่านคลิปวิดีโอเกี่ยวกับความขัดแย้งในกลุ่มสนทนาออนไลน์ จากนั้นให้ผู้เข้าร่วมทดลองใช้ถ้อยคำสุภาพ รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และหลีกเลี่ยงการตอบโต้ด้วยความโกรธ พร้อมบันทึกประสบการณ์รายวันและแลกเปลี่ยนผลการปฏิบัติผ่านกลุ่มเรียนรู้ออนไลน์ ผู้เขียนได้ออกแบบแนวทางใช้ปัญญาประดิษฐ์ช่วยรวบรวมคำถามและจัดหมวดหมู่ปัญหาที่ผู้เรียนพบ เพื่อนำมาพัฒนาสื่อให้เหมาะสมกับแต่ละกลุ่ม โดยมีผู้สอนตรวจสอบความถูกต้อง กระบวนการดังกล่าวแสดงถึงความคิดริเริ่มในการเปลี่ยนสื่อธรรมะให้เป็นเครื่องมือสร้างประสบการณ์ตรง ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน และพัฒนาคุณธรรมผ่านการลงมือปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

3) การวิเคราะห์เชิงลึกและประเมินคุณภาพสื่อธรรมะดิจิทัลด้วยหลักวิชาการระดับสูง -ผู้เขียนหนังสือเล่มนี้ได้พัฒนากรอบการวิเคราะห์การบริหารจัดการสื่อธรรมะดิจิทัล โดยบูรณาการหลักสันทัสสนาเข้ากับแนวคิดการจัดการความรู้ การออกแบบการเรียนรู้ และการประเมินผลนวัตกรรม เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างความถูกต้องของเนื้อหา ความชัดเจนของการสื่อสาร การเข้าถึงเทคโนโลยี และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ ผู้เขียนได้กำหนดกรอบประเมินคุณภาพสื่อครอบคลุมสามมิติ ได้แก่ มิติด้านเนื้อหา พิจารณาความถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนาและความเหมาะสมของการอธิบาย มิติด้านกระบวนการเรียนรู้ พิจารณาความชัดเจนของภาษา ภาพประกอบ และการมีส่วนร่วมของผู้เรียน และมิติด้านผลลัพธ์ พิจารณาความเข้าใจหลักธรรมและความสามารถในการนำไปปฏิบัติจริง ตัวอย่างการประยุกต์ใช้ ได้แก่ การประเมินบทเรียนออนไลน์เรื่องสติและสัมมาวาจา โดยเปรียบเทียบความเข้าใจของผู้เรียนก่อนและหลังเรียน ร่วมกับการวิเคราะห์บันทึกประสบการณ์ การสังเกตพฤติกรรม และความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง พร้อมพิจารณาปัจจัยด้านอายุ ทักษะดิจิทัล และบริบทชุมชนที่อาจส่งผลต่อการเรียนรู้ ผู้เขียนยังได้เสนอการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล และการกำกับการใช้ปัญญาประดิษฐ์อย่างรับผิดชอบ เพื่อให้ผลการประเมินสามารถนำไปใช้ปรับปรุงสื่อและต่อยอดการศึกษาวิจัยได้อย่างมีคุณภาพ

1.3 สร้างศรัทธาชวนปฏิบัติด้วยเหตุผลและความเข้าใจจริง

การส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อมั่นในคุณค่าของหลักธรรมและมีความสมัครใจนำไปปฏิบัติ เป็นลักษณะสำคัญของพุทธวิธีการสอนที่เรียกว่า สมาทปนา ซึ่งมุ่งชักชวนให้ผู้ฟังมองเห็นประโยชน์ของสิ่งที่เรียนรู้จนเกิดความตั้งใจปฏิบัติด้วยตนเอง การสร้างศรัทธาตามแนวทางนี้ไม่ควรอาศัยการบังคับหรือการชักจูงให้เชื่อโดยปราศจากเหตุผล แต่ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนพิจารณาความจริง ทดลองปฏิบัติ และประเมินผลจากประสบการณ์ของตนเอง เมื่อเชื่อมโยงกับนวัตกรรมเชิงพุทธในสังคมไทยยุคดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ สามารถนำเทคโนโลยีมาช่วยสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่มีความต่อเนื่องและตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้ เช่น การจัดทำบทเรียนธรรมะออนไลน์ที่ให้ผู้เรียนเลือกหัวข้อเกี่ยวกับปัญหาชีวิตของตนเอง การใช้ระบบ AI ช่วยเสนอคำถามสำหรับพิจารณาการกระทำในแต่ละวัน และการพัฒนากิจกรรมฝึกสติผ่านโทรศัพท์มือถือโดยให้

ผู้เรียนบันทึกประสบการณ์ก่อนและหลังการปฏิบัติ ตัวอย่างเช่น ผู้ที่มีปัญหาความโกรธจากการทำงานอาจเริ่มเรียนรู้เรื่องเมตตาและการสำรวมวาจา จากนั้นทดลองหยุดพิจารณาอารมณ์ก่อนตอบโต้ผู้อื่น พร้อมบันทึกผลว่าการกระทำดังกล่าวช่วยลดความขัดแย้งได้อย่างไร เมื่อผู้เรียนเห็นประโยชน์จากการปฏิบัติจริงย่อมเกิดแรงจูงใจที่จะศึกษาและฝึกฝนต่อไป นอกจากนี้ วัดและสถานศึกษาสามารถจัดกลุ่มแลกเปลี่ยนประสบการณ์ผ่านระบบออนไลน์ โดยมีพระวิทยากรหรือครูทำหน้าที่ให้คำแนะนำและตรวจสอบความเข้าใจ ส่วนปัญญาประดิษฐ์ทำหน้าที่ช่วยจัดหมวดหมู่ความรู้ สรุปคำถาม และสนับสนุนการเรียนรู้เฉพาะบุคคล การดำเนินงานลักษณะนี้จำเป็นต้องเคารพข้อมูลส่วนบุคคลและหลีกเลี่ยงการใช้เทคโนโลยีเพื่อกระตุ้นอารมณ์หรือสร้างความเชื่ออย่างไม่เหมาะสม เพราะจุดมุ่งหมายของพุทธนวัตกรรมคือการพัฒนาความสามารถในการคิดและตัดสินใจอย่างมีสติ มิใช่การสร้างความผูกติดกับระบบดิจิทัล ดังนั้น การประยุกต์สมาทปนาจึงควรเน้นการสร้างความสนใจบนพื้นฐานของเหตุผล ความสมัครใจ และประโยชน์ที่เกิดจากการลงมือปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญาและสามารถนำหลักธรรมไปใช้พัฒนาตนเอง ครอบครัว และสังคมอย่างต่อเนื่อง (ธีระวัฒน์ จันทึก, 2563, การจัดการความรู้เพื่อองค์การสมัยใหม่; Kotter, J. P., 2012, Leading change)

1.3.1 สร้างศรัทธาด้วยการเรียนรู้หลักธรรมผ่านเหตุผลและประสบการณ์จริง

การสร้างศรัทธาด้วยเหตุผลเป็นแนวทางสำคัญของนวัตกรรมเชิงพุทธที่มุ่งส่งเสริมให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นในคุณค่าของพระธรรมคำสอนจากความเข้าใจและประสบการณ์ของตนเอง โดยประยุกต์หลักสมาทปนาเป็นกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ที่กระตุ้นความสนใจและสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติอย่างสมัครใจ ในสังคมไทยยุคดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ การบริหารจัดการนวัตกรรมเชิงพุทธควรเริ่มจากการสำรวจความต้องการและปัญหาชีวิตของประชาชน แล้วออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงหลักธรรมกับสถานการณ์จริง เช่น ความเครียดจากการทำงาน ความขัดแย้งในครอบครัว และความวิตกกังวลจากข้อมูลข่าวสารออนไลน์ โดยใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลนำเสนอกรณีศึกษา วิดีโอสั้น และบทเรียนเชิงโต้ตอบที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนตั้งคำถามและพิจารณาเหตุผลด้วยตนเอง ตัวอย่างเช่น การจัดกิจกรรมเรียนรู้เรื่องเมตตาและขันติผ่านสถานการณ์ความขัดแย้งในสถานที่ทำงาน แล้วให้ผู้เรียนทดลองฝึกหยุดพิจารณาอารมณ์ก่อนตอบโต้ พร้อมบันทึกผลการเปลี่ยนแปลงของความคิดและพฤติกรรมผ่านแอปพลิเคชัน ผู้บริหารวัดและสถานศึกษาควรกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ จัดเตรียมผู้สอนที่มีความรู้ทางพระพุทธศาสนา และใช้ AI ช่วยรวบรวมคำถามหรือเสนอแนวทางทบทวนประสบการณ์ โดยไม่ชี้นำให้เกิดความเชื่ออย่างปราศจากการตรวจสอบ การประเมินผลควรพิจารณาจากความเข้าใจหลักธรรม ความสมัครใจในการปฏิบัติ และความสามารถอธิบายประโยชน์ที่ได้รับจากประสบการณ์จริง กระบวนการดังกล่าวช่วยสร้างศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญา ทำให้ประชาชนเห็นคุณค่าของการปฏิบัติธรรมและสามารถพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องในสังคมดิจิทัล

1) การสร้างศรัทธาจากความเข้าใจหลักธรรมผ่านเหตุผลและประสบการณ์ชีวิตจริง -การบริหารจัดการนวัตกรรมเชิงพุทธมุ่งส่งเสริมให้ประชาชนเกิดศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญา โดยประยุกต์หลักสมาทปนาในการชักชวนให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของหลักธรรมและสมัครใจนำไปปฏิบัติด้วยตนเอง มิใช่เชื่อถือเพียงเพราะได้รับคำบอกกล่าว ในสังคมไทยยุคดิจิทัล วัดและสถานศึกษาสามารถร่วมกันพัฒนากิจกรรมเรียนรู้ผ่านวิดีโอสั้นและบทเรียนออนไลน์ที่เชื่อมโยงหลักเมตตาและขันติกับปัญหาชีวิตประจำวัน ตัวอย่างการปฏิบัติจริง เช่น การจัดกิจกรรมให้พนักงานบริษัทศึกษากรณีความขัดแย้งจากการสื่อสารในกลุ่มทำงานออนไลน์ แล้ว

ร่วมกันวิเคราะห์เหตุแห่งความโกรธ ความคาดหวัง และผลกระทบจากการใช้ถ้อยคำรุนแรง จากนั้นให้ผู้เข้าร่วมทดลองฝึกหยุดพิจารณาอารมณ์ก่อนตอบข้อความ ใช้คำพูดสุภาพ และรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนร่วมงานอย่างมีเหตุผล พร้อมบันทึกประสบการณ์ผ่านแอปพลิเคชันเป็นประจำ โดยผู้สอนใช้ปัญญาประดิษฐ์ช่วยรวบรวมประเด็นคำถามและจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนผลการปฏิบัติ การประเมินผลควรพิจารณาจากความเข้าใจหลักธรรม ความสมัครใจในการฝึก และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ผู้เข้าร่วมสามารถอธิบายได้ด้วยตนเอง กระบวนการดังกล่าวช่วยให้ศรัทธาเกิดจากการเรียนรู้และการตรวจสอบผลจริง ส่งเสริมความเชื่อมั่นในคุณค่าของพระธรรมคำสอนอย่างมีเหตุผล และสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

2) การส่งเสริมศรัทธาด้วยสื่อดิจิทัลและกิจกรรมฝึกปฏิบัติอย่างสมัครใจต่อเนื่อง -การบริหารจัดการนวัตกรรมเชิงพุทธสามารถนำเทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์มาสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ตามหลักสมาทปนา เพื่อสร้างความสนใจ ความเข้าใจ และแรงจูงใจในการนำหลักธรรมไปใช้แก้ไขปัญหาชีวิต โดยเน้นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนตั้งคำถาม พิจารณาเหตุผล และเลือกแนวทางปฏิบัติด้วยตนเอง ตัวอย่างการปฏิบัติจริง เช่น วัดร่วมกับโรงเรียนจัดโครงการเรียนรู้ศีลห้าผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ โดยพัฒนาภาพการ์ตูนและสถานการณ์จำลองเกี่ยวกับการพูดความจริง การเคารพสิทธิผู้อื่น และการไม่กลั่นแกล้งเพื่อนบนสื่อสังคมออนไลน์ จากนั้นให้นักเรียนอภิปรายว่าการกระทำแต่ละรูปแบบส่งผลต่อความไว้วางใจและความสัมพันธ์อย่างไร พร้อมเลือกข้อปฏิบัติที่ต้องการพัฒนาด้วยตนเอง เช่น การไม่ส่งต่อข่าวลือและการใช้ถ้อยคำสุภาพในกลุ่มสนทนา ผู้เรียนบันทึกประสบการณ์รายวันผ่านสมุดบันทึกดิจิทัล และร่วมแลกเปลี่ยนบทเรียนกับครูและพระวิทยากร โดยใช้ปัญญาประดิษฐ์ช่วยจัดหมวดหมู่ข้อสงสัยและเสนอคำถามสำหรับทบทวนความเข้าใจภายใต้การตรวจสอบความถูกต้องของผู้สอน การติดตามผลควรพิจารณาความสม่ำเสมอในการปฏิบัติ ความสามารถอธิบายเหตุผลของการรักษาศีล และความสมัครใจที่จะทำความดีอย่างต่อเนื่อง กระบวนการนี้ช่วยเปลี่ยนการเรียนรู้หลักธรรมจากการรับฟังเพียงอย่างเดียวไปสู่การสร้างศรัทธาผ่านประสบการณ์ตรงและการพัฒนาพฤติกรรมอย่างมีคุณธรรม

3) การพัฒนาศรัทธาด้วยการประเมินผลการปฏิบัติและสร้างปัญญาจากประสบการณ์จริง -การบริหารจัดการนวัตกรรมเชิงพุทธให้ความสำคัญกับการสร้างศรัทธาที่ตั้งอยู่บนความเข้าใจและสามารถตรวจสอบประโยชน์จากการปฏิบัติได้ โดยนำหลักสมาทปนามาประยุกต์ร่วมกับกระบวนการสะท้อนประสบการณ์และการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้เรียนเห็นความสัมพันธ์ระหว่างหลักธรรม วิธีปฏิบัติ และผลที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ตัวอย่างการปฏิบัติจริง เช่น ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนร่วมกับวัดจัดกิจกรรมฝึกสติและเมตตาสำหรับผู้ปกครองที่ประสบปัญหาความขัดแย้งกับบุตรหลานจากการใช้โทรศัพท์มือถือ โดยให้ผู้เข้าร่วมศึกษาวิดีโอธรรมะเกี่ยวกับการรู้เท่าทันอารมณ์และการสื่อสารอย่างเข้าใจ จากนั้นทดลองฝึกฟังโดยไม่ขัดจังหวะ หยุดพิจารณาความโกรธก่อนตำหนิ และร่วมกันกำหนดข้อตกลงการใช้เทคโนโลยีภายในครอบครัว พร้อมบันทึกผลการปฏิบัติผ่านแบบประเมินออนไลน์ทุกสัปดาห์ ผู้สอนสามารถใช้ปัญญาประดิษฐ์ช่วยสรุปปัญหาที่พบและจัดกลุ่มข้อเสนอแนะ โดยไม่เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลหรือให้ระบบตัดสินแทนผู้เข้าร่วม การประเมินผลควรพิจารณาความเข้าใจหลักธรรม ความเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมการสื่อสาร ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว และความสมัครใจในการฝึกอย่างต่อเนื่อง เมื่อผู้เรียนสังเกตเห็นประโยชน์จากการปฏิบัติด้วย

ตนเอง ย่อมเกิดความเชื่อมั่นที่มีเหตุผลและพร้อมนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้กับปัญหาอื่นอย่างเหมาะสม ส่งเสริมการพัฒนาปัญญาและคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน

1.3.2 ประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ส่งเสริมแรงจูงใจในการปฏิบัติธรรมอย่างมีสติและเหตุผล

การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อส่งเสริมแรงจูงใจในการปฏิบัติธรรมเป็นรูปแบบนวัตกรรมเชิงพุทธที่นำหลักสมาทปนามาเชื่อมโยงกับเทคโนโลยีการเรียนรู้สมัยใหม่ โดยมุ่งให้ประชาชนเห็นประโยชน์ของหลักธรรมและเกิดความตั้งใจฝึกฝนด้วยตนเองอย่างเหมาะสม ในสังคมไทยยุคดิจิทัล การบริหารจัดการนวัตกรรมเชิงพุทธสามารถดำเนินการผ่านการพัฒนาแอปพลิเคชันฝึกสติ ระบบสนทนาธรรมอัจฉริยะ และบทเรียนออนไลน์ที่ออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับปัญหาและความสนใจของผู้เรียนแต่ละกลุ่ม โดยใช้ AI ช่วยเสนอคำถามสะท้อนความคิด แจ้งเตือนกิจกรรมตามความสมัครใจ และสรุปความก้าวหน้าจากข้อมูลที่ผู้เรียนบันทึก ตัวอย่างเช่น ผู้ที่มีความเครียดจากการทำงานสามารถเลือกกิจกรรมฝึกสติวันละสิบนาที แล้วบันทึกระดับความเครียดก่อนและหลังการฝึก พร้อมทดลองใช้หลักสัมมาวาจาในการสื่อสารกับเพื่อนร่วมงาน ส่วนเยาวชนสามารถเข้าร่วมกิจกรรมฝึกความรับผิดชอบและความมีเมตตาผ่านสถานการณ์จำลองบนแพลตฟอร์มออนไลน์ ผู้บริหารวัดและสถานศึกษาควรวางแผนพัฒนาระบบโดยคำนึงถึงความถูกต้องของหลักธรรม ความปลอดภัยของข้อมูล และความเหมาะสมของเนื้อหาตามช่วงวัย พร้อมจัดให้มีพระวิทยากรหรือครูทำหน้าที่ให้คำปรึกษาและติดตามผลอย่างต่อเนื่อง การประเมินประสิทธิผลควรพิจารณาจากความสม่ำเสมอในการฝึก ความเข้าใจเหตุผลของการปฏิบัติ และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ผู้เรียนสังเกตได้จริง โดยหลีกเลี่ยงการใช้คะแนนหรือรางวัลเพื่อสร้างความยึดติดกับระบบดิจิทัล กระบวนการนี้ช่วยให้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือสนับสนุนการพัฒนาศรัทธา สติ และปัญญาอย่างสมดุล

1) การพัฒนาระบบปัญญาประดิษฐ์สร้างศรัทธาและแรงจูงใจในการปฏิบัติธรรมอย่างมีเหตุผล -การบริหารจัดการนวัตกรรมเชิงพุทธมุ่งนำหลักสมาทปนามาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมให้ประชาชนเกิดศรัทธาจากความเข้าใจและมองเห็นประโยชน์ของการปฏิบัติธรรมด้วยตนเอง โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์สนับสนุนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับปัญหาชีวิต ในสังคมไทยยุคดิจิทัล วัดและสถานศึกษาสามารถร่วมกันพัฒนาแอปพลิเคชันฝึกสติที่ให้ผู้เรียนกำหนดเป้าหมายการฝึกตามความสมัครใจ พร้อมรับคำอธิบายหลักธรรมผ่านวิดีโอสั้นและระบบสนทนาธรรมอัจฉริยะ ตัวอย่างการปฏิบัติจริง เช่น การจัดกิจกรรมให้พนักงานบริษัทที่ประสบความเครียดจากการทำงานเลือกฝึกสติวันละสิบนาที โดยบันทึกอารมณ์ก่อนและหลังการฝึก พร้อมศึกษาหลักขันติและสัมมาวาจาเพื่อทดลองใช้ในการสื่อสารกับเพื่อนร่วมงาน เมื่อเกิดความขัดแย้ง ผู้เข้าร่วมฝึกหยุดพิจารณาความโกรธก่อนตอบโต้ และใช้ถ้อยคำสุภาพในการแก้ไขปัญหา ระบบปัญญาประดิษฐ์ช่วยสรุปบันทึกความก้าวหน้าและเสนอคำถามทบทวนประสบการณ์ โดยมีพระวิทยากรหรือผู้สอนตรวจสอบความเหมาะสม การประเมินผลพิจารณาความเข้าใจเหตุผลของการฝึก ความสม่ำเสมอ และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่สังเกตได้ กระบวนการดังกล่าวช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อมั่นในคุณค่าของหลักธรรมจากประสบการณ์จริง โดยไม่ต้องพึ่งพารางวัลหรือแรงจูงใจภายนอกมากเกินไป

2) การสร้างกิจกรรมเรียนรู้ธรรมะอัจฉริยะชวนปฏิบัติด้วยความเข้าใจและความสมัครใจ -การบริหารจัดการนวัตกรรมเชิงพุทธสามารถนำปัญญาประดิษฐ์มาสนับสนุนการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่

กระตุ้นความสนใจและส่งเสริมให้ผู้เรียนเลือกนำหลักธรรมไปปฏิบัติด้วยเหตุผลของตนเอง โดยประยุกต์หลักสมาทปนาในการชักชวนให้เห็นคุณค่าของความดีและสร้างแรงจูงใจจากความเข้าใจ มิใช่การบังคับหรือชี้นำให้เชื่อโดยปราศจากการพิจารณา ในสังคมไทยยุคดิจิทัล สถานศึกษาและวัดสามารถร่วมกันพัฒนาบทเรียนออนไลน์แบบโต้ตอบที่ใช้สถานการณ์จำลองเพื่ออธิบายหลักศีลห้า เมตตา และความรับผิดชอบต่อผู้อื่น ตัวอย่างการปฏิบัติจริง เช่น การจัดกิจกรรมให้นักเรียนเรียนรู้เรื่องการไม่พูดเท็จผ่านสถานการณ์การส่งต่อข่าวลือในกลุ่มสนทนาออนไลน์ โดยระบบ AI ช่วยสร้างบทสนทนาและแสดงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการเผยแพร่ข้อมูลโดยไม่ตรวจสอบ จากนั้นผู้เรียนร่วมกันวิเคราะห์เหตุผล เลือกวิธีปฏิบัติที่เหมาะสม และทดลองไม่ส่งต่อข่าวที่ยังไม่ยืนยันความถูกต้องเป็นเวลาหนึ่งสัปดาห์ พร้อมบันทึกประสบการณ์ผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล ครูและพระวิทยากรเปิดโอกาสให้ซักถามและอภิปรายผลการปฏิบัติอย่างอิสระ การประเมินผลเน้นความเข้าใจหลักธรรม ความสามารถในการอธิบายเหตุผล และความสมัครใจในการรักษาศีล กระบวนการนี้ช่วยให้ศรัทธาเกิดจากการพิจารณาและการลงมือปฏิบัติจริง ส่งเสริมพฤติกรรมที่รับผิดชอบต่อสังคมดิจิทัล

3) การประเมินผลแรงจูงใจและพัฒนาศรัทธาจากประสบการณ์ปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง -การบริหารจัดการนวัตกรรมเชิงพุทธให้ความสำคัญกับการติดตามผลการเรียนรู้และการปฏิบัติธรรม เพื่อให้ประชาชนสามารถตรวจสอบความเปลี่ยนแปลงของตนเองและพัฒนาศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญา โดยใช้หลักสมาทปนาส่งเสริมความเข้าใจและความสมัครใจในการฝึกปฏิบัติร่วมกับระบบประเมินผลดิจิทัลที่เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละกลุ่ม ตัวอย่างการปฏิบัติจริง เช่น วัดร่วมกับศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจัดโครงการฝึกสติและเมตตาผ่านแอปพลิเคชันสำหรับประชาชนวัยทำงาน โดยให้ผู้เข้าร่วมเลือกกิจกรรมฝึกสติระหว่างทำงาน ฝึกฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และฝึกใช้คำพูดสุภาพเมื่อเกิดความขัดแย้งภายในครอบครัว พร้อมบันทึกความรู้สึก ปัญหาที่พบ และผลของการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในแต่ละสัปดาห์ ระบบปัญญาประดิษฐ์สามารถช่วยจัดหมวดหมู่ข้อสงสัย สรุปแนวโน้มการฝึก และเสนอคำถามให้ผู้เรียนทบทวนตนเอง โดยไม่ตัดสินระดับคุณธรรมของบุคคลและไม่เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล ผู้สอนจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนประสบการณ์และตรวจสอบความเข้าใจหลักธรรมอย่างสม่ำเสมอ การประเมินผลพิจารณาความสมัครใจ ความสม่ำเสมอในการฝึก การรู้เท่าทันอารมณ์และความสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้าง กระบวนการดังกล่าวช่วยให้ผู้เรียนเห็นประโยชน์จากการปฏิบัติด้วยตนเอง เกิดแรงจูงใจภายใน และสามารถใช้เทคโนโลยีสนับสนุนการพัฒนาศรัทธา สติ และปัญญาอย่างสมดุลและยั่งยืน

1.3.3 บริหารจัดการกิจกรรมสร้างศรัทธาสู่การปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

การบริหารจัดการกิจกรรมสร้างศรัทธาเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนานวัตกรรมเชิงพุทธที่มุ่งเปลี่ยนความสนใจและความเข้าใจหลักธรรมให้กลายเป็นการปฏิบัติจริงอย่างต่อเนื่อง โดยนำหลักสมาทปนามาประยุกต์เป็นแนวทางส่งเสริมให้ผู้เรียนมองเห็นคุณค่าของการพัฒนาตนเองผ่านเหตุผลและประสบการณ์ตรงในสังคมไทยยุคดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ วัด สถานศึกษา และชุมชนควรร่วมกันออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงการศึกษาธรรมะออนไลน์กับการฝึกปฏิบัติในชีวิตประจำวัน โดยกำหนดเป้าหมาย ผู้รับผิดชอบ ระยะเวลาดำเนินงาน และวิธีประเมินผลอย่างชัดเจน ตัวอย่างเช่น การจัดโครงการฝึกสติและเมตตาสามสิบวันผ่านกลุ่มเรียนรู้ออนไลน์ โดยให้ผู้เข้าร่วมศึกษาหลักธรรมจากสื่อดิจิทัล ทดลองฝึกสติก่อนเริ่มงาน ฝึกฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างตั้งใจ และฝึกใช้วาจาสุภาพเมื่อเกิดความขัดแย้งในครอบครัวหรือบนสื่อสังคมออนไลน์

พร้อมบันทึกประสบการณ์เพื่อสะท้อนผลการปฏิบัติร่วมกัน ระบบ AI สามารถช่วยจัดหมวดหมู่ปัญหา สรุปประเด็นการเรียนรู้ และเสนอคำถามสำหรับทบทวนตนเอง โดยมีพระสงฆ์หรือผู้สอนตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อหา การดำเนินงานควรเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการออกแบบกิจกรรมและเลือกแนวทางปฏิบัติตามความพร้อมของตนเอง โดยไม่ใช้การบังคับหรือสร้างแรงกดดันทางความเชื่อ การประเมินผลควรพิจารณาจากความสมัครใจ ความต่อเนื่องในการปฏิบัติ และความสามารถนำหลักธรรมไปใช้พัฒนาความสัมพันธ์ในครอบครัวและชุมชน เพื่อสร้างศรัทธาที่มั่นคงด้วยปัญญาและส่งเสริมสังคมไทยให้เติบโตอย่างมีคุณธรรมควบคู่กับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี

1) การพัฒนาองค์ความรู้การบริหารกิจกรรมสร้างศรัทธาให้ทันสมัยตามความก้าวหน้าทางวิชาการ -ผู้เขียนหนังสือเล่มนี้ได้นำหลักสมาทปนามาสังเคราะห์ร่วมกับแนวคิดการบริหารจัดการนวัตกรรมเชิงพุทธ เทคโนโลยีดิจิทัล และปัญญาประดิษฐ์ เพื่อพัฒนาแนวทางจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมศรัทธาจากความเข้าใจและเหตุผล โดยเน้นการเชื่อมโยงการศึกษาหลักธรรมผ่านสื่อออนไลน์กับการฝึกปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ผู้เขียนได้เสนอกรอบการดำเนินงานที่ประกอบด้วยการสำรวจความต้องการของผู้เรียน การกำหนดเป้าหมาย การออกแบบกิจกรรม การจัดสรรทรัพยากร และการติดตามผลอย่างเป็นระบบ ตัวอย่างการประยุกต์ใช้จริง ได้แก่ การจัดโครงการฝึกสติและเมตตาสามสิบวันผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล โดยให้ผู้เข้าร่วมศึกษาวิดีโอธรรมะ ฝึกสติก่อนเริ่มทำงาน ฝึกรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และทดลองใช้สัมมาวาจาเมื่อเกิดความขัดแย้ง พร้อมบันทึกประสบการณ์ผ่านแบบประเมินออนไลน์ ผู้เขียนได้กำหนดแนวทางใช้ปัญญาประดิษฐ์ช่วยจัดหมวดหมู่ปัญหาและสรุปประเด็นการเรียนรู้ โดยมีพระสงฆ์หรือผู้สอนตรวจสอบความถูกต้องก่อนนำข้อมูลไปใช้ การประเมินผลมุ่งพิจารณาความเข้าใจหลักธรรม ความสมัครใจ และความต่อเนื่องในการปฏิบัติมากกว่าจำนวนผู้เข้าชมหรือคะแนนสะสม แนวทางดังกล่าวสะท้อนการพัฒนาองค์ความรู้ที่ทันสมัย โดยใช้เทคโนโลยีสนับสนุนการสร้างศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญาและส่งเสริมการปฏิบัติธรรมอย่างยั่งยืน

2) การสร้างสรรค์รูปแบบกิจกรรมปฏิบัติธรรมจากความคิดริเริ่มและประสบการณ์ของผู้เขียน - ผู้เขียนหนังสือเล่มนี้ได้สังเคราะห์แนวคิดริเริ่มในการพัฒนากิจกรรมสร้างศรัทธาที่เปลี่ยนการเรียนรู้ธรรมะจากการรับฟังไปสู่การลงมือปฏิบัติและตรวจสอบผลด้วยตนเอง โดยประยุกต์หลักสมาทปนาเป็นกระบวนการสร้างแรงจูงใจภายในที่เกิดจากความเข้าใจและการเห็นคุณค่าของการทำความดี ผู้เขียนได้ออกแบบแนวทางการเรียนรู้แบบผสมผสานระหว่างกิจกรรมในวัด สถานศึกษา ชุมชน และแพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเลือกวิธีปฏิบัติที่เหมาะสมกับความพร้อมของตนเอง ตัวอย่างการนำแนวคิดไปใช้ ได้แก่ การจัดกิจกรรมเรียนรู้เรื่องเมตตาและขันติผ่านสถานการณ์ความขัดแย้งในครอบครัว โดยให้ผู้เข้าร่วมศึกษาสื่อธรรมะออนไลน์ก่อนทดลองฝึกฟังโดยไม่ขัดจังหวะ หยุดพิจารณาอารมณ์ก่อนตอบโต้ และใช้ถ้อยคำสุภาพกับสมาชิกครอบครัว จากนั้นบันทึกเหตุการณ์ วิธีปฏิบัติ และผลที่เกิดขึ้นผ่านสมุดบันทึกดิจิทัล พร้อมร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในกลุ่มเรียนรู้ออนไลน์ ผู้เขียนได้เสนอการใช้ปัญญาประดิษฐ์ช่วยรวบรวมคำถามและเสนอประเด็นทบทวนตนเอง โดยไม่ให้ระบบตัดสินระดับศรัทธาหรือคุณธรรมของบุคคล การประเมินผลพิจารณาความสมัครใจ ความเข้าใจเหตุผล และความเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมที่สังเกตได้ แนวคิดนี้แสดงถึงการออกแบบนวัตกรรมเชิงพุทธที่เน้นประสบการณ์ตรง การมีส่วนร่วม และการพัฒนาศรัทธาอย่างต่อเนื่อง

3) การวิเคราะห์เชิงลึกและประเมินผลกิจกรรมสร้างศรัทธาด้วยกระบวนการวิชาการอย่างเป็นระบบ -ผู้เขียนหนังสือเล่มนี้ได้พัฒนากรอบการวิเคราะห์การบริหารจัดการกิจกรรมสร้างศรัทธา โดยเชื่อมโยงหลักสมาทปนากับแนวคิดแรงจูงใจภายใน การเรียนรู้จากประสบการณ์ และการประเมินผลนวัตกรรม เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างความเข้าใจหลักธรรม ความสมัครใจในการปฏิบัติ ความสม่ำเสมอ และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างมีเหตุผล ผู้เขียนได้กำหนดกรอบประเมินผลสามมิติ ได้แก่ มิติด้านความรู้และความเข้าใจ พิจารณาความสามารถในการอธิบายหลักธรรมด้วยเหตุผล มิติด้านกระบวนการปฏิบัติ พิจารณาความสมัครใจ ความต่อเนื่อง และการรู้เท่าทันอารมณ์ และมิติด้านผลลัพธ์ พิจารณาคุณภาพความสัมพันธ์ในครอบครัวและชุมชน ตลอดจนการนำหลักธรรมไปใช้แก้ไขปัญหาจริง ตัวอย่างการประยุกต์ใช้ ได้แก่ การประเมินโครงการฝึกสติและเมตตาสามสิบวัน โดยเปรียบเทียบข้อมูลก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม ร่วมกับการวิเคราะห์บันทึกประสบการณ์ การสัมภาษณ์ และความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง พร้อมพิจารณาปัจจัยอื่นที่อาจส่งผลต่อพฤติกรรม เพื่อหลีกเลี่ยงการสรุปผลเกินกว่าหลักฐานที่มี ผู้เขียนยังได้เสนอหลักเกณฑ์ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล และการใช้ปัญญาประดิษฐ์อย่างรับผิดชอบ กรอบดังกล่าวช่วยยกระดับการจัดกิจกรรมสร้างศรัทธาให้มีความลุ่มลึกทางวิชาการ สามารถตรวจสอบผลและนำข้อค้นพบไปพัฒนานวัตกรรมเชิงพุทธอย่างยั่งยืน

1.4 กระตุ้นความเพียรเสริมกำลังใจให้เรียนรู้และพัฒนาตนเองต่อเนื่อง

การกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความกล้าหาญ มีกำลังใจ และตั้งใจพัฒนาตนเองอย่างไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค เป็นพุทธวิธีการสอนที่เรียกว่า สมุตเตชนา ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงใช้ในการส่งเสริมให้ผู้ฟังเกิดความกระตือรือร้นและเห็นความสำคัญของความเพียรพยายาม วิธีการนี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการจัดการเรียนรู้และการพัฒนานวัตกรรมเชิงพุทธในสังคมไทยยุคดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ได้ โดยเฉพาะในสภาพสังคมที่ประชาชนจำเป็นต้องปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงด้านอาชีพ การศึกษา และเทคโนโลยีอยู่ตลอดเวลา การส่งเสริมความเพียรจึงไม่ได้หมายถึงการเร่งรัดให้บุคคลทำงานหนักโดยไม่หยุดพัก แต่หมายถึงการสร้างความตั้งใจที่เหมาะสมกับความสามารถและสภาพชีวิตของแต่ละคน ควบคู่กับการใช้สติพิจารณาผลของการกระทำ ตัวอย่างเช่น นักศึกษาที่ขาดความมั่นใจในการเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่สามารถใช้ระบบปัญญาประดิษฐ์ช่วยอธิบายบทเรียนทีละขั้นตอน ฝึกทำแบบทดสอบ และได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับข้อผิดพลาดของตนเอง โดยครูควรส่งเสริมให้ผู้เรียนมองความผิดพลาดเป็นโอกาสในการพัฒนา มิใช่เหตุให้เกิดความท้อแท้ ในส่วนของพระสงฆ์และผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา สามารถพัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงหลักอิทธิบาท 4 กับการตั้งเป้าหมาย การฝึกฝน และการประเมินความก้าวหน้า เช่น การจัดกิจกรรมศึกษาธรรมะรายสัปดาห์ การฝึกสติระหว่างทำงาน และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การนำหลักธรรมไปใช้ในครอบครัว ปัญญาประดิษฐ์อาจช่วยจัดตารางกิจกรรม แจ้งเตือนการฝึกปฏิบัติ และรวบรวมผลการเรียนรู้ตามความสมัครใจของผู้เข้าร่วม อย่างไรก็ตาม ระบบดังกล่าวไม่ควรใช้คะแนนหรือการแข่งขันเป็นเครื่องตัดสินคุณค่าทางจิตใจของบุคคล เพราะการพัฒนาตามแนวพุทธมุ่งให้เกิดความเข้าใจและความเปลี่ยนแปลงภายในมากกว่าการแสดงผลสำเร็จภายนอก ผู้สอนจึงควรให้กำลังใจอย่างเหมาะสม ช่วยผู้เรียนกำหนดเป้าหมายที่เป็นไปได้ และเปิดโอกาสให้ปรับวิธีการเรียนรู้ตามสภาพปัญหาจริง การประยุกต์สมุตเตชนาร่วมกับนวัตกรรมดิจิทัลจึงสามารถช่วยสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้อย่างมีความ

เพียร ความรับผิดชอบ และความมั่นคงทางจิตใจ ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญสำหรับการดำเนินชีวิตในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (ธิติวุฒิ หมั่นมี, 2565, องค์การและการจัดการสมัยใหม่; Mintzberg, H., 2009, Managing)

1.4.1 สร้างแรงบันดาลใจส่งเสริมความเพียรผ่านการเรียนรู้และลงมือปฏิบัติจริง

การสร้างแรงบันดาลใจและส่งเสริมความเพียรเป็นแนวทางสำคัญของนวัตกรรมเชิงพุทธที่นำหลักสมุตเตชนามาประยุกต์ใช้ในการกระตุ้นให้ประชาชนเกิดกำลังใจ มีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง และพร้อมพัฒนาชีวิตอย่างต่อเนื่อง โดยเชื่อมโยงหลักอิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา เข้ากับกระบวนการเรียนรู้และการปฏิบัติจริง ในสังคมไทยยุคดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ การบริหารจัดการนวัตกรรมเชิงพุทธควรเริ่มจากการสำรวจความต้องการและอุปสรรคของผู้เรียน แล้วออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมความพยายามอย่างเหมาะสมกับศักยภาพของแต่ละบุคคล โดยใช้สื่อดิจิทัลและระบบ AI ช่วยจัดลำดับบทเรียน ตั้งเป้าหมาย และเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาอย่างเป็นขั้นตอน ตัวอย่างเช่น นักศึกษาที่ขาดความมั่นใจในการเรียนรู้เทคโนโลยีสามารถเริ่มจากบทเรียนพื้นฐาน ฝึกปฏิบัติทีละขั้น และบันทึกความก้าวหน้าของตนเองผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ โดยมีครูทำหน้าที่ให้คำแนะนำและเสริมกำลังใจเมื่อพบข้อผิดพลาด ขณะเดียวกัน วัดและชุมชนสามารถจัดกิจกรรมฝึกสติและศึกษาธรรมะรายสัปดาห์ เพื่อให้ประชาชนเรียนรู้การเผชิญอุปสรรคด้วยความอดทนและความเข้าใจ การบริหารจัดการควรกำหนดเป้าหมายที่เป็นไปได้ จัดสรรทรัพยากรอย่างเหมาะสม และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนประเมินผลด้วยตนเอง โดยไม่ใช้การแข่งขันเป็นเครื่องตัดสินคุณค่าของบุคคล กระบวนการดังกล่าวช่วยให้ประชาชนเห็นความสำคัญของความเพียรที่ประกอบด้วยปัญญา สามารถพัฒนาทักษะและจิตใจควบคู่กัน และสร้างความมั่นคงในการดำเนินชีวิตท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมดิจิทัล

1) การสร้างแรงบันดาลใจส่งเสริมความเพียรผ่านการปฏิบัติจริง -การบริหารจัดการนวัตกรรมเชิงพุทธมุ่งนำหลักสมุตเตชนามาประยุกต์ใช้ในการกระตุ้นกำลังใจและความมุ่งมั่นของผู้เรียน โดยเชื่อมโยงหลักอิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา เข้ากับการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ในสังคมไทยยุคดิจิทัล วัดและสถานศึกษาสามารถร่วมกันออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนกำหนดเป้าหมายตามความสนใจและความสามารถของตนเอง ตัวอย่างการปฏิบัติจริง เช่น การจัดกิจกรรมให้นักศึกษาที่ขาดความมั่นใจในการใช้เทคโนโลยีเริ่มเรียนรู้เครื่องมือปัญญาประดิษฐ์จากบทเรียนพื้นฐาน โดยแบ่งกิจกรรมเป็นขั้นตอน ตั้งแต่การค้นหาข้อมูล การตรวจสอบความถูกต้อง และการสร้างสื่อความรู้ด้วยตนเอง พร้อมฝึกสติก่อนเริ่มเรียนเพื่อสร้างความพร้อมในการทำงาน ผู้เรียนบันทึกความก้าวหน้าผ่านสมุดบันทึกดิจิทัล และร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับเพื่อนในกลุ่มออนไลน์ โดยครูทำหน้าที่ให้คำปรึกษาและเสริมกำลังใจเมื่อพบข้อผิดพลาด การประเมินผลพิจารณาความพยายาม ความรับผิดชอบ ความสามารถแก้ไขปัญหา และพัฒนาการของผู้เรียนแต่ละคนมากกว่าการแข่งขันด้านคะแนน กระบวนการดังกล่าวช่วยให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของความเพียรที่ประกอบด้วยปัญญา เกิดความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง และพร้อมเรียนรู้สิ่งใหม่อย่างต่อเนื่องโดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค

2) การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลกระตุ้นกำลังใจและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง การบริหารจัดการนวัตกรรมเชิงพุทธสามารถนำปัญญาประดิษฐ์และระบบการเรียนรู้ออนไลน์มาใช้ส่งเสริมความเพียรตามหลักสมุตเตชนา โดยมุ่งให้ผู้เรียนเกิดกำลังใจจากการมองเห็นความก้าวหน้าของตนเองและสามารถปรับปรุงข้อบกพร่องอย่างมีเหตุผล ทั้งนี้ ควรประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 เพื่อส่งเสริมความพอใจในการเรียนรู้ ความเพียร ความใส่ใจ และการพิจารณาผลการปฏิบัติ ตัวอย่างการปฏิบัติจริง เช่น วัดร่วมกับศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจัดโครงการพัฒนาทักษะดิจิทัลสำหรับผู้สูงอายุ โดยให้ผู้เข้าร่วมฝึกใช้โทรศัพท์มือถือเพื่อค้นหาข้อมูลพระพุทธศาสนา รับชมวิดีโอธรรมะ และสื่อสารกับครอบครัวผ่านแอปพลิเคชัน ผู้สอนแบ่งเนื้อหาเป็นบทเรียนสั้นที่สามารถฝึกซ้ำได้ พร้อมใช้ระบบ AI ช่วยอธิบายขั้นตอนด้วยภาษาง่ายและตัวอักษรขนาดเหมาะสม เมื่อผู้เรียนพบปัญหาในการใช้งาน ผู้สอนส่งเสริมให้ทดลองใหม่อย่างอดทนและช่วยกันแก้ไขข้อผิดพลาด โดยไม่ตำหนิหรือเปรียบเทียบความสามารถระหว่างบุคคล ผู้เรียนสามารถบันทึกสิ่งที่ทำได้และปัญหาที่พบในแต่ละสัปดาห์ เพื่อทบทวนความก้าวหน้าร่วมกัน การประเมินผลเน้นความสามารถในการใช้เทคโนโลยีด้วยตนเอง ความมั่นใจ และความสมัครใจที่จะเรียนรู้เพิ่มเติม กระบวนการนี้ช่วยสร้างแรงบันดาลใจจากความสำเร็จที่เกิดขึ้นจริง ลดความกลัวเทคโนโลยี และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณค่า

3) การพัฒนาความเพียรและกำลังใจด้วยกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันอย่างยั่งยืน -การบริหารจัดการนวัตกรรมเชิงพุทธให้ความสำคัญกับการสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมกำลังใจ ความร่วมมือ และความรับผิดชอบในการพัฒนาตนเอง โดยนำหลักสมุตเตชนาและอิทธิบาท 4 มาใช้เป็นแนวทางกระตุ้นความมุ่งมั่นผ่านกิจกรรมที่มีเป้าหมายชัดเจนและสามารถประเมินผลได้ ในสังคมไทยยุคดิจิทัล วัด สถานศึกษา และชุมชนสามารถร่วมกันจัดกิจกรรมฝึกสติและพัฒนาทักษะชีวิตผ่านระบบการเรียนรู้แบบผสมผสานระหว่างออนไลน์กับการพบปะกลุ่ม ตัวอย่างการปฏิบัติจริง เช่น การจัดโครงการฝึกสติและความเพียรระยะเวลาสี่สัปดาห์สำหรับประชาชนวัยทำงาน โดยให้ผู้เข้าร่วมเลือกเป้าหมายที่เหมาะสม เช่น ฝึกสติก่อนเริ่มงานวันละสิบนาที ลดการใช้โทรศัพท์ระหว่างทำกิจกรรมครอบครัว หรือศึกษาธรรมะผ่านสื่อดิจิทัลอย่างสม่ำเสมอ จากนั้นบันทึกผลการปฏิบัติในระบบออนไลน์และแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับสมาชิกกลุ่มทุกสัปดาห์ ผู้สอนใช้ปัญญาประดิษฐ์ช่วยจัดหมวดหมู่อุปสรรคและเสนอคำถามสำหรับทบทวนตนเอง โดยไม่ใช้คะแนนสะสมหรือการแข่งขันเป็นเครื่องตัดสินคุณค่าของบุคคล การประเมินผลพิจารณาความสม่ำเสมอ ความสามารถในการจัดการอุปสรรค และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในชีวิตประจำวัน กระบวนการดังกล่าวช่วยให้ผู้เข้าร่วมเรียนรู้จากความสำเร็จและข้อผิดพลาดของตนเอง เกิดกำลังใจจากการสนับสนุนซึ่งกันและกัน และสามารถรักษาความเพียรในการพัฒนาชีวิตอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

1.4.2 ประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์เสริมกำลังใจและติดตามความก้าวหน้าในการพัฒนาตนเอง

การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อเสริมกำลังใจเป็นรูปแบบนวัตกรรมเชิงพุทธที่นำหลักสมุตเตชนามาใช้สนับสนุนให้ประชาชนเกิดความกระตือรือร้น มีความเพียร และสามารถเรียนรู้จากประสบการณ์ของตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยใช้หลักอิทธิบาท 4 เป็นแนวทางกำหนดเป้าหมาย สร้างความตั้งใจ ฝึกความรับผิดชอบ และพิจารณาปรับปรุงวิธีปฏิบัติให้เหมาะสมกับสถานการณ์ ในสังคมไทยยุคดิจิทัล การบริหารจัดการนวัตกรรมเชิงพุทธสามารถดำเนินการผ่านการพัฒนาแอปพลิเคชันเรียนรู้ธรรมะ ระบบสนทนาอัจฉริยะ และเครื่องมือติดตามการฝึกปฏิบัติที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนกำหนดกิจกรรมตามความสมัครใจ เช่น การฝึกสติวัน

ละสิบนาที การศึกษาหลักธรรมก่อนเริ่มทำงาน และการทบทวนพฤติกรรมของตนเองก่อนนอน ตัวอย่างเช่น พนักงานที่มีความเครียดจากภาระงานสามารถใช้ AI ช่วยวางตารางฝึกสติระหว่างวัน พร้อมบันทึกปัญหา อารมณ์ และวิธีรับมือ เพื่อพิจารณาความเปลี่ยนแปลงของตนเองเป็นรายสัปดาห์ ผู้บริหารวัดและสถานศึกษาควรกำหนดแนวทางพัฒนาระบบที่เน้นการให้กำลังใจอย่างเหมาะสม ไม่สร้างแรงกดดันจากคะแนนหรือการเปรียบเทียบกับผู้อื่น และจัดให้มีพระวิทยากรหรือครูช่วยตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา การประเมินผลควรพิจารณาจากความสม่ำเสมอในการเรียนรู้ ความสามารถปรับตัวเมื่อเผชิญอุปสรรค และการนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตจริง พร้อมคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลและส่งเสริมให้ผู้เรียนพึ่งพาความสามารถของตนเองมากกว่าระบบเทคโนโลยี เพื่อสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่มีความเพียร สติ และปัญญาอย่างยั่งยืน

1) การใช้ปัญญาประดิษฐ์เสริมกำลังใจและสร้างความเพียรอย่างต่อเนื่อง -การบริหารจัดการนวัตกรรมเชิงพุทธมุ่งนำหลักสมุตเตชนามาประยุกต์ใช้ในการกระตุ้นความเพียรและเสริมกำลังใจให้ประชาชนเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ โดยบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา เข้ากับการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ตามศักยภาพของแต่ละบุคคล ในสังคมไทยยุคดิจิทัล วัดและสถานศึกษาสามารถร่วมกันจัดกิจกรรมฝึกสติผ่านแอปพลิเคชันที่ช่วยกำหนดเป้าหมายและแจ้งเตือนการปฏิบัติตามความสมัครใจ ตัวอย่างการปฏิบัติจริง เช่น การจัดกิจกรรมให้พนักงานบริษัทที่มีความเครียดจากภาระงานเลือกฝึกสติวันละสิบนาที โดยใช้ระบบ AI ช่วยจัดตารางฝึกให้เหมาะสมกับเวลาทำงาน พร้อมบันทึกอารมณ์และอุปสรรคที่พบในแต่ละวัน เมื่อผู้เข้าร่วมฝึกไม่ต่อเนื่อง ระบบสามารถเสนอคำถามให้ทบทวนสาเหตุและปรับเป้าหมายให้เหมาะสม โดยไม่ตำหนิหรือสร้างแรงกดดัน ผู้สอนหรือพระวิทยากรติดตามผลผ่านการสนทนาออนไลน์และให้คำแนะนำเกี่ยวกับความเพียรที่ประกอบด้วยสติและปัญญา การประเมินผลพิจารณาความสม่ำเสมอในการฝึก ความสามารถจัดการอุปสรรค และการนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน กระบวนการดังกล่าวช่วยสร้างกำลังใจจากความก้าวหน้าที่ผู้เรียนสังเกตได้ด้วยตนเอง ส่งเสริมความเชื่อมั่นและความรับผิดชอบในการพัฒนาชีวิตอย่างต่อเนื่อง

2) การติดตามความก้าวหน้าการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยีและการประเมินตนเองอย่างมีสติ -การบริหารจัดการนวัตกรรมเชิงพุทธสามารถนำระบบปัญญาประดิษฐ์มาใช้สนับสนุนการติดตามความก้าวหน้าในการศึกษาธรรมะและพัฒนาพฤติกรรม โดยประยุกต์หลักสมุตเตชนาเพื่อเสริมกำลังใจและหลักอิทธิบาท 4 เพื่อส่งเสริมความพอใจ ความเพียร ความตั้งใจ และการไตร่ตรองผลการปฏิบัติอย่างเหมาะสม ในสังคมไทยยุคดิจิทัล สถานศึกษาและศูนย์การเรียนรู้ชุมชนสามารถพัฒนาแบบบันทึกออนไลน์ที่ให้ผู้เรียนกำหนดเป้าหมายรายสัปดาห์และประเมินความก้าวหน้าของตนเอง ตัวอย่างการปฏิบัติจริง เช่น การจัดกิจกรรมให้นักศึกษาฝึกศึกษาหลักธรรมก่อนเริ่มเรียนวันละสิบห้านาที พร้อมเลือกพฤติกรรมที่ต้องการพัฒนา เช่น การไม่ผัดวันประกันพรุ่ง การมีสติขณะทำงาน และการรับผิดชอบต่อหน้าที่ ผู้เรียนบันทึกกิจกรรมที่ทำสำเร็จ ปัญหาที่พบ และแนวทางปรับปรุงผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ โดยใช้ AI ช่วยสรุปข้อมูลเป็นรายสัปดาห์และเสนอคำถามทบทวนความก้าวหน้าของแต่ละคน ครูทำหน้าที่ตรวจสอบคำแนะนำและส่งเสริมให้ผู้เรียนวิเคราะห์เหตุผลของความสำเร็จหรือข้อผิดพลาดด้วยตนเอง การประเมินผลไม่เน้นการจัดอันดับหรือเปรียบเทียบกับผู้อื่น แต่พิจารณาพัฒนาการจากจุดเริ่มต้นของแต่ละบุคคล กระบวนการนี้ช่วยให้ผู้เรียนมองเห็นคุณค่าของความพยายาม เรียนรู้จากประสบการณ์ และรักษาความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเองอย่างมีเหตุผล

3) การพัฒนาระบบเรียนรู้ร่วมกันเพื่อเสริมกำลังใจและความเพียรอย่างยั่งยืน -การบริหารจัดการนวัตกรรมเชิงพุทธให้ความสำคัญกับการสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน โดยนำหลักสมุตเตชนาและอิทธิบาท 4 มาใช้กระตุ้นความเพียร เสริมกำลังใจ และสร้างความรับผิดชอบในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ผ่านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์เป็นเครื่องมือสนับสนุน ในสังคมไทยยุคดิจิทัล วัด สถานศึกษา และชุมชนสามารถร่วมกันจัดโครงการเรียนรู้ธรรมะและฝึกสติผ่านระบบออนไลน์ควบคู่กับกิจกรรมพบปะแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ตัวอย่างการปฏิบัติจริง เช่น การจัดโครงการพัฒนาตนเองสี่สัปดาห์สำหรับประชาชนวัยทำงาน โดยให้ผู้เข้าร่วมเลือกเป้าหมายที่เหมาะสม ได้แก่ การฝึกสติก่อนเริ่มงาน การลดการใช้โทรศัพท์โดยไม่จำเป็น และการฝึกใช้วาจาสุภาพเมื่อเกิดความขัดแย้ง จากนั้นบันทึกผลการปฏิบัติรายวันผ่านแอปพลิเคชัน และร่วมแลกเปลี่ยนปัญหากับสมาชิกกลุ่มทุกสัปดาห์ ระบบ AI ช่วยจัดหมวดหมู่อุปสรรคและเสนอแนวทางปรับกิจกรรมตามความพร้อมของผู้เรียน โดยมีพระวิทยากรหรือครูตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและให้คำปรึกษา การดำเนินงานต้องรักษาความเป็นส่วนตัวและไม่ใช้คะแนนสะสมสร้างการแข่งขันที่ไม่เหมาะสม การประเมินผลพิจารณาความสม่ำเสมอ ความสมัครใจ ความสามารถแก้ไขปัญหา และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่สังเกตได้จริง กระบวนการดังกล่าวช่วยให้ผู้เข้าร่วมได้รับกำลังใจจากความร่วมมือและความก้าวหน้าของตนเอง จนเกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่มีสติ ความเพียร และปัญญาอย่างยั่งยืน

1.4.3 บริหารจัดการกิจกรรมพัฒนาความเพียรเพื่อสร้างการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

การบริหารจัดการกิจกรรมพัฒนาความเพียรเป็นกระบวนการสำคัญในการสร้างนวัตกรรมเชิงพุทธที่มุ่งส่งเสริมให้ประชาชนมีความตั้งใจเรียนรู้ สามารถเผชิญอุปสรรค และพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ โดยนำหลักสมุตเตชนามาเป็นแนวทางสร้างกำลังใจร่วมกับหลักอิทธิบาท 4 เพื่อพัฒนาความรับผิดชอบและความอดทนอย่างมีเหตุผล ในสังคมไทยยุคดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ วัด สถานศึกษา และชุมชนควรร่วมกันวางแผนจัดกิจกรรมที่เชื่อมโยงการศึกษาหลักธรรมผ่านระบบออนไลน์กับการฝึกปฏิบัติในชีวิตประจำวัน โดยกำหนดวัตถุประสงค์ กลุ่มเป้าหมาย ผู้รับผิดชอบ ระยะเวลา และวิธีติดตามผลอย่างชัดเจน ตัวอย่างเช่น การจัดโครงการพัฒนาความเพียรสามสิบวัน โดยให้ผู้เข้าร่วมเลือกเป้าหมายที่เหมาะสมกับตนเอง เช่น การฝึกสติระหว่างทำงาน การลดการใช้สื่อสังคมออนไลน์โดยไม่จำเป็น และการฝึกพูดจาสุภาพกับสมาชิกครอบครัว พร้อมบันทึกประสบการณ์ผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล ระบบ AI สามารถช่วยจัดตารางกิจกรรม แจ้งเตือนตามความสมัครใจ และสรุปความก้าวหน้าเพื่อให้ผู้เรียนทบทวนผลการปฏิบัติ โดยมีพระสงฆ์หรือครูทำหน้าที่ให้กำลังใจและเสนอแนวทางปรับปรุงเมื่อพบอุปสรรค การบริหารจัดการควรเปิดโอกาสให้ประชาชนแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสนับสนุนกันโดยไม่เปรียบเทียบความสำเร็จระหว่างบุคคล พร้อมจัดกิจกรรมพักผ่อนอย่างเหมาะสมเพื่อป้องกันความเครียดเกินจำเป็น การประเมินผลควรพิจารณาจากความต่อเนื่องในการฝึก ความสามารถแก้ไขปัญหา และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในชีวิตจริง เพื่อให้ประชาชนเกิดความเพียรที่สมดุลกับสติและปัญญา สามารถพัฒนาตนเองและร่วมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้อย่างยั่งยืน

1) การพัฒนาองค์ความรู้ส่งเสริมความเพียรด้วยนวัตกรรมดิจิทัล -ผู้เขียนหนังสือเล่มนี้ได้นำหลักสมุตเตชนามาบูรณาการกับหลักอิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา เพื่อสังเคราะห์แนวทางบริหารจัดการนวัตกรรมเชิงพุทธที่สอดคล้องกับความก้าวหน้าทางวิชาการ เทคโนโลยีดิจิทัล และปัญญาประดิษฐ์ โดยมุ่งกระตุ้นกำลังใจ ส่งเสริมความเพียร และสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่ตอบสนองความ

แตกต่างระหว่างบุคคลอย่างเหมาะสม ผู้เขียนได้กำหนดแนวทางดำเนินกิจกรรมผ่านการสำรวจความต้องการ การกำหนดเป้าหมายรายบุคคล การออกแบบบทเรียนออนไลน์ และการติดตามความก้าวหน้าด้วยระบบสารสนเทศ ตัวอย่างการนำแนวคิดไปปฏิบัติ ได้แก่ การจัดกิจกรรมพัฒนาความเพียรสามสิบวัน โดยให้ผู้เข้าร่วมเลือกฝึกสติก่อนเริ่มทำงาน ลดการใช้สื่อสังคมออนไลน์โดยไม่จำเป็น และศึกษาหลักธรรมวันละสิบห้านาที พร้อมบันทึกผลผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล ระบบปัญญาประดิษฐ์ช่วยจัดตารางกิจกรรม แจ้งเตือนตามความสมัครใจ และสรุปประเด็นที่ควรปรับปรุง โดยมีพระสงฆ์หรือครูตรวจสอบความถูกต้องและให้คำแนะนำอย่างเหมาะสม ผู้เขียนยังเสนอการประเมินความเพียรจากความสม่ำเสมอ ความสามารถเผชิญอุปสรรค และการพัฒนาพฤติกรรมจริง มากกว่าการใช้คะแนนแข่งขันหรือเปรียบเทียบระหว่างบุคคล แนวทางนี้แสดงถึงการพัฒนาองค์ความรู้ร่วมสมัยที่เชื่อมโยงหลักพุทธธรรมกับเทคโนโลยี เพื่อสร้างกำลังใจและส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน

2) การสร้างนวัตกรรมกิจกรรมพัฒนาความเพียรจากแนวคิดริเริ่มผู้เขียน -ผู้เขียนหนังสือเล่มนี้ได้สังเคราะห์รูปแบบกิจกรรมที่เชื่อมโยงการเรียนรู้หลักธรรม การฝึกปฏิบัติในชีวิตประจำวัน และการสะท้อนผลด้วยตนเอง โดยใช้หลักสมุตเตชนาเป็นแนวทางเสริมกำลังใจ และใช้อิทธิบาท 4 เป็นกรอบพัฒนาความพอใจ ความเพียร ความตั้งใจ และการพิจารณาปรับปรุงวิธีปฏิบัติ ผู้เขียนได้เสนอแนวคิดการจัดกิจกรรมแบบผสมผสานระหว่างวัด สถานศึกษา ชุมชน และแพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองตามความพร้อมโดยไม่เกิดแรงกดดันจากการแข่งขัน ตัวอย่างการประยุกต์ใช้จริง ได้แก่ การจัดโครงการเรียนรู้และพัฒนาความเพียรสำหรับประชาชนวัยทำงาน โดยให้ผู้เข้าร่วมกำหนดเป้าหมายส่วนบุคคล เช่น ฝึกสติระหว่างทำงานวันละสิบนาที ฝึกใช้วาจาสุภาพเมื่อเกิดความขัดแย้ง และลดพฤติกรรมผัดวันประกันพรุ่ง จากนั้นบันทึกความสำเร็จ อุปสรรค และแนวทางแก้ไขผ่านสมุดบันทึกดิจิทัล พร้อมแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับสมาชิกกลุ่มทุกสัปดาห์ ผู้เขียนได้เสนอการใช้ปัญญาประดิษฐ์ช่วยจัดหมวดหมู่ปัญหาและตั้งคำถามทบทวนตนเอง โดยให้ผู้สอนทำหน้าที่ส่งเสริมกำลังใจและตรวจสอบความเหมาะสมของคำแนะนำ การประเมินผลมุ่งพิจารณาพัฒนาการของแต่ละบุคคล ความรับผิดชอบ และความต่อเนื่องของการปฏิบัติ แนวคิดริเริ่มดังกล่าวช่วยเปลี่ยนกิจกรรมการเรียนรู้ธรรมะให้เป็นกระบวนการพัฒนาความเพียรจากประสบการณ์ตรง พร้อมส่งเสริมการพึ่งพาตนเองและการเรียนรู้อย่างยั่งยืน

3) การวิเคราะห์เชิงลึกและประเมินความเพียรอย่างเป็นระบบวิชาการ -ผู้เขียนหนังสือเล่มนี้ได้พัฒนากรอบการวิเคราะห์การบริหารจัดการกิจกรรมพัฒนาความเพียร โดยเชื่อมโยงหลักสมุตเตชนากับอิทธิบาท 4 แนวคิดแรงจูงใจภายใน การเรียนรู้จากประสบการณ์ และการประเมินผลนวัตกรรม เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างความพอใจในการเรียนรู้ ความมุ่งมั่น ความรับผิดชอบ และความสามารถพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ผู้เขียนได้กำหนดกรอบการประเมินสามมิติ ได้แก่ มิติด้านแรงจูงใจ พิจารณาความสมัครใจและความเข้าใจคุณค่าของการปฏิบัติ มิติด้านกระบวนการ พิจารณาความสม่ำเสมอ ความตั้งใจ และการปรับวิธีปฏิบัติเมื่อพบอุปสรรค และมิติด้านผลลัพธ์ พิจารณาการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความสามารถแก้ไขปัญหาและการนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตจริง ตัวอย่างการประยุกต์ใช้ ได้แก่ การประเมินโครงการพัฒนาความเพียรสามสิบวัน โดยเก็บข้อมูลก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม ร่วมกับการวิเคราะห์บันทึกประสบการณ์ การสัมภาษณ์ และการสะท้อนความคิดเห็นของผู้เข้าร่วม พร้อมพิจารณาปัจจัยด้านภาระงาน สุขภาพ และความ

พร้อมทางเทคโนโลยีที่อาจส่งผลต่อความต่อเนื่องของการฝึก ผู้เขียนยังเสนอการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล และการใช้ปัญญาประดิษฐ์อย่างรับผิดชอบ โดยไม่ใช้ระบบอัตโนมัติตัดสินคุณค่าของบุคคล กรอบดังกล่าวช่วยยกระดับการบริหารกิจกรรมเชิงพุทธให้มีความลุ่มลึกทางวิชาการ สามารถตรวจสอบผลและนำข้อค้นพบไปปรับปรุงการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

1.5 สรุปองค์ความรู้เป็น Model

องค์ความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมเชิงพุทธสามารถสังเคราะห์เป็น “**รูปแบบ BIL Model**” ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่บูรณาการหลักพุทธธรรม พุทธวิธีการสอน และเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อส่งเสริมให้มนุษย์เรียนรู้ความจริงของชีวิต พัฒนาสติปัญญา และแก้ไขปัญหาด้วยตนเองอย่างเหมาะสม โดยมีองค์ประกอบสำคัญ 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การเรียนรู้ปัญหาด้วยปัญญา (Problem-Based Wisdom) ใช้หลักอริยสัจ 4 เป็นแนวทางในการพิจารณาความทุกข์ ค้นหาสาเหตุ กำหนดเป้าหมาย และเลือกวิธีแก้ไขปัญหาอย่างมีเหตุผล โดยอาศัยประสบการณ์ตรงและการไตร่ตรองด้วยตนเอง ขั้นที่ 2 การสร้างความเข้าใจอย่างชัดเจน (Clear Understanding) ประยุกต์หลักสันทัสสนาในการอธิบายธรรมให้เข้าใจง่าย ผ่านตัวอย่าง สถานการณ์จริง และสื่อดิจิทัลที่เหมาะสมกับผู้เรียน ขั้นที่ 3 การสร้างศรัทธาและแรงจูงใจ (Faith and Motivation) ใช้หลักสมาทปนาเพื่อส่งเสริมความเชื่อมั่นที่ประกอบด้วยเหตุผล กระตุ้นความสนใจ และสร้างความสมัครใจในการนำหลักธรรมไปปฏิบัติ ขั้นที่ 4 การเสริมพลังความเพียร (Effort Empowerment) ใช้หลักสมุตเตชนาเพื่อสร้างกำลังใจ ความกล้าหาญ ความรับผิดชอบ และความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และ ขั้นที่ 5 การสร้างความสุขในการเรียนรู้ (Joyful Learning) ใช้หลักสัมปหังสนาเพื่อส่งเสริมความเบิกบานใจ ความพึงพอใจ และบรรยากาศแห่งการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ ทั้งนี้ เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสนับสนุนการค้นคว้า อธิบายหลักธรรม สร้างกิจกรรมฝึกสติ และสะท้อนผลการปฏิบัติ โดยไม่ทดแทนการใช้วิจารณญาณของมนุษย์ กระบวนการทั้งห้าขั้นเชื่อมโยงกันเป็นวงจรการเรียนรู้ที่สามารถปรับปรุงและพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง โดยมีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ยึดหลักคุณธรรม ความรับผิดชอบ และการเคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล ผลลัพธ์สำคัญคือการเกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง มีศรัทธาประกอบด้วยปัญญา มีความเพียร มีความสุขในการเรียนรู้ และสามารถประยุกต์หลักธรรมเพื่อจัดการความเครียด ความขัดแย้งในครอบครัว การทำงาน และการใช้สื่อออนไลน์ได้อย่างมีสติ นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต สังคมแห่งการเรียนรู้ และความสมดุลระหว่างความเจริญทางเทคโนโลยีกับความเจริญทางจิตใจอย่างยั่งยืน

ขั้นที่ 1 การเรียนรู้ปัญหาด้วยปัญญา (Problem-Based Wisdom) ประยุกต์หลักอริยสัจ 4 เพื่อเรียนรู้ความทุกข์ ค้นหาสาเหตุ กำหนดเป้าหมาย พิจารณาวิธีแก้ไขปัญหามีเหตุผล เพื่อสร้างปัญญาในการดำเนินชีวิต

ขั้นที่ 2 การสร้างความเข้าใจอย่างชัดเจน ประยุกต์หลักสันทัสสนาในการอธิบายหลักธรรมให้เข้าใจง่าย ชัดเจน และเห็นภาพ ผ่านตัวอย่างชีวิตจริง สื่อดิจิทัล ปัญญาประดิษฐ์ที่เหมาะสม เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียน

ขั้นที่ 3 การสร้างศรัทธาและแรงจูงใจ (Faith and Motivation) ประยุกต์หลักสมาทปนาเพื่อส่งเสริมศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญา สร้างความเชื่อมั่นจากเหตุผลและประสบการณ์จริง กระตุ้นความสนใจและความสมัครใจในการปฏิบัติธรรม เพื่อให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและเกิดแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

ขั้นที่ 4 การเสริมพลังความเพียร (Effort Empowerment) ประยุกต์หลักสมุตเตชนาเพื่อกระตุ้นกำลังใจ ความกล้าหาญ ความรับผิดชอบ และความมุ่งมั่นในการเรียนรู้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเผชิญอุปสรรคด้วยสติและปัญญา พร้อมลงมือปฏิบัติ ประเมินความก้าวหน้า และพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ

ขั้นที่ 5 การสร้างความสุขในการเรียนรู้ (Joyful Learning) ประยุกต์หลักสัมปหังสนาเพื่อสร้างความเบิกบานใจ ความพึงพอใจ และบรรยากาศการเรียนรู้ที่สร้างสรรค์ ผ่านกิจกรรมและสื่อดิจิทัลที่เหมาะสม ส่งเสริมการมีส่วนร่วม ความสุขจากการทำความดี และการนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันอย่างยั่งยืน

แผนภาพสร้างจาก ““รูปแบบ BIL Model” เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่บูรณาการหลักพุทธธรรม”

จากแผนภาพแสดงให้เห็นว่า “**รูปแบบ BIL Model**” เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่บูรณาการหลักพุทธธรรม พุทธวิธีการสอน และเทคโนโลยีดิจิทัลเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความรู้ควบคู่กับคุณธรรม จริยธรรม และปัญญา ผ่านการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การตั้งคำถาม การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการลงมือปฏิบัติจริง โดยประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา เป็นพื้นฐานในการพัฒนาพฤติกรรม จิตใจ และความคิด พร้อมนำพุทธวิธีการสอนมาใช้กระตุ้นให้ผู้เรียนค้นพบความรู้ด้วยตนเอง ตลอดจนใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์เป็นเครื่องมือสนับสนุนการเข้าถึงข้อมูล การสร้างสรรค์ผลงาน และการประเมินผลการเรียนรู้ กระบวนการดังกล่าวช่วยส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ควบคู่กับการมีสติ ความรับผิดชอบ และการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน